

LA VULNERACIÓ DE DRETS FONAMENTALS I LLIBERTATS PÚBLIQUES EN OCASIÓ DE LA REACCIÓ PENAL A L'1 D'OCTUBRE I L'APLICACIÓ DE L'ARTICLE 155 CE

MAIG 2018

SÍNDIC

EL DEFENSOR
DE LES
PERSONES

LA VULNERACIÓ DE
DRETS FONAMENTALS I
LLIBERTATS
PÚBLIQUES EN OCASIÓ
DE LA REACCIÓ PENAL
A PARTIR DE L'1-O I
L'APLICACIÓ DEL 155 CE

SÍNDIC

EL DEFENSOR
DE LES
PERSONES

Síndic de Greuges de Catalunya

1a edició: Maig 2018

Informe sobre la vulneració de drets fonamentals i llibertats públiques en ocasió de la reacció penal a partir de l'1 d'octubre i l'aplicació del 155 CE. Maig 2018

Maquetació: Síndic de Greuges

Foto coberta: Pixabay

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	5
1. CONTEXT	7
2. LA REACCIÓ ESTATAL (I): MESURES ADOPTADES EN APLICACIÓ DE L'ARTICLE 155 CE QUE AFECTEN DRETS FONAMENTALS I LLIBERTATS PÚBLIQUES ..	19
3. LA REACCIÓ ESTATAL (II): ACTUACIONS POLICIALES I JUDICIALS QUE VULNEREN DRETS	23
3.1. Inviolabilitat parlamentària	23
3.2. Jutge predeterminat per la llei.	24
3.3. Dret de defensa	26
3.4. Principi de legalitat penal	28
▪ Rebel·lió	
▪ Sedició	
▪ Altres qualificacions penals desproporcionades	
3.5. Presó provisional, llibertat personal, llibertat ideològica i drets polítics	34
3.6. Imparcialitat judicial	36
3.7. Dret a la tutela judicial efectiva	38
3.8. Llibertat d'expressió, reunió i manifestació	39
3.9. Llibertat d'informació	41
4. CONCLUSIONS I RECOMANACIONS	43

INTRODUCCIÓ

El Síndic de Greuges de Catalunya, en exercici de la seva funció estatutària i legal de protegir i defensar els drets i les llibertats reconeguts per la Constitució i l'Estatut, ha manifestat en diverses ocasions la seva profunda preocupació pel que, amb caràcter general i en l'informe emès l'abril de 2017, ha qualificat com retrocessos en matèria de drets humans al Regne d'Espanya. Aquesta preocupació s'ha accentuat arran de la convocatòria i celebració a Catalunya de la consulta popular del dia 1 d'octubre i dels fets posteriors, entre els quals destaca l'aplicació de l'article 155 de la Constitució espanyola (CE) i la reacció penal de l'Estat.

El Síndic considera convenient fer una consideració de conjunt d'aquesta situació i, amb aquesta finalitat, ha elaborat aquest informe, que s'estructura en tres parts: (i) en primer lloc, es contextualitza la situació en què s'ha produït l'aplicació de l'article 155 de la Constitució i la reacció de l'Estat al procés polític sobiranista a Catalunya; (ii) en segon lloc, s'examina l'afectació dels drets fonamentals que produeix l'aplicació de mesures extraordinàries de l'Estat, com ara l'article 155 CE, i (iii) en tercer lloc, s'analitza l'afectació que es deriva de les accions policials i judicials que s'han emprès, i especialment la reacció penal a través de la Fiscalia i de diversos òrgans judicials. Aquest informe es tanca amb les dades disponibles a la institució del Síndic de Greuges el 30 d'abril de 2018.

1. CONTEXT

El Parlament de Catalunya va aprovar, en el marc del procés sobiranista que havia impulsat la majoria parlamentària de la XI legislatura, resultant de les eleccions de setembre de 2015, les lleis 19/2017, de 6 de setembre, del referèndum d'autodeterminació, i 20/2017, de 8 de setembre, de transitorietat jurídica i fundacional de la República. Ambdues lleis van ser impugnades davant del Tribunal Constitucional (TC), que les va suspendre de manera automàtica en aplicació de l'article 161.2 CE, i es van efectuar notificacions personals als membres de la Mesa del Parlament, del Govern i de la Sindicatura Electoral de Catalunya, nomenats pel Parlament després de l'aprovació de la Llei 19/2017, amb l'avertiment del deure d'impedir o paraitzar qualsevol iniciativa que fos contrària a les suspensions decretades. Posteriorment, ambdues Lleis van ser declarades inconstitucionals i nul·les pel TC, mitjançant les sentències 114/2017, de 17 d'octubre, i 124/2017, de 8 de novembre, respectivament.

El Decret de convocatòria del referèndum (139/2017, de 6 de setembre) i el Decret de normes complementàries (140/2017, de 6 de setembre), publicats en el DOGC del dia 7, van ser igualment impugnats pel Govern de l'Estat i suspesos automàticament pel TC, mitjançant providències del mateix 7 de setembre, publicades en el BOE el dia 8 de setembre. Ambdues providències ordenaven la notificació personal (en la relativa al decret de normes complementàries, a més dels membres del Govern, a 60 càrrecs públics de l'Administració de la Generalitat i a tots els alcaldes i alcaldesses de Catalunya) i

l'avertiment del deure de no fer cap actuació contrària a la suspensió. El mateix dia 7 de setembre el Parlament va nomenar els membres de la Sindicatura Electoral de Catalunya, mitjançant la Resolució 807/XI, que va ser impugnada pel Govern estatal i suspesa pel TC per providència del mateix dia 7 de setembre, publicada en el BOE el dia 8, amb l'ordre de notificació personal a diferents càrrecs i persones, entre les quals hi havia les persones nomenades, i l'avertiment del deure de no actuar en contra de la suspensió. A instàncies del Govern estatal, el TC, mitjançant interlocutòria 126/2017, de 21 de setembre, va imposar als membres de la Sindicatura una multa coercitiva perquè entenia que el dia 8 de setembre havien dut a terme alguna actuació que se circumscribia dins de l'àmbit de la suspensió. Els membres de la Sindicatura van renunciar als seus càrrecs i el TC va aixecar les multes mitjançant interlocutòria (ITC) de 14 de novembre de 2017.

Després de l'aprovació de la Llei del referèndum i del Decret de convocatòria, el Govern estatal va intervenir les finances de la Generalitat, amb l'exigència, primer, d'una certificació que no es finançava "cap activitat no emparada en la llei, ni contrària a les decisions dels tribunals"¹ i amb l'establiment, després, de la manca de disponibilitat de crèdits pressupostaris i la intervenció dels pagaments de la Generalitat.² En aquestes mateixes dates, el fiscal superior de Catalunya va dictar una instrucció per la qual assignava a un alt càrrec del Ministeri de l'Interior la coordinació de les forces i els cossos de seguretat de l'Estat amb els Mossos d'Esquadra-Policia de Catalunya amb relació al dispositiu policial per impedir el referèndum.³

¹ Ordre HFP/878/2017, de 15 de setembre, per la qual es publica l'Acord de la Comissió Delegada del Govern per a Assumptes Econòmics de 15 de setembre de 2017, pel qual s'adopten mesures en defensa de l'interès general i en garantia dels serveis públics fonamentals a la Comunitat Autònoma de Catalunya, BOE de 16 de setembre de 2017.

² Ordre HFP/886/2017, de 20 de setembre, per la qual es declara la no-disponibilitat de crèdits en el pressupost de la Comunitat Autònoma de Catalunya per al 2017, BOE de 21 de setembre de 2017. Aquesta mesura i l'anterior van ser justificades expressament a l'empara de la Llei orgànica d'estabilitat pressupostària i estabilitat financera, malgrat que ni per la seva finalitat ni pel procediment seguit s'hi ajusten, com ja va posar de manifest el Síndic en l'informe de 22 de setembre de 2017: <http://www.sindic.cat/ca/page.asp?id=53&ui=4713&prevNode=408&month=8>

³ Instrucció 4/2017, de 22 de setembre, dirigida a les forces i els cossos de seguretat de l'Estat i els Mossos d'Esquadra. El fiscal no tenia facultat per dirigir les actuacions de la policia judicial en l'afer de la desobediència al TC i les seves conseqüències juridicopenals quan va emetre la Instrucció 4/17, perquè aquesta facultat corresponia exclusivament al jutge d'instrucció que ja coneixia de la causa. Tampoc no tenia facultat per dirigir la policia governativa per al control de l'ordre públic en els incidents relacionats amb el referèndum, perquè en cap cas correspon al fiscal aquesta funció governativa. El nomenament pel fiscal de l'autoritat que va exercir aquest control no tenia suport legal. La coordinació i la planificació

Igualment, a partir d'aquell moment es va intensificar l'acció policial per impedir la celebració del referèndum, a càrrec especialment de la Policia Nacional i de la Guàrdia Civil, amb efectius desplaçats expressament a Catalunya amb aquesta finalitat, amb l'escorcoll d'empreses, domicilis particulars i altres locals, inclòs l'intent d'entrada a la seu d'un partit polític amb representació parlamentària, el decomís de material divers de votació i el tancament de llocs web, entre altres actuacions, que també van incloure la prohibició d'actes públics relatius al referèndum i la detenció de diverses persones, alts càrrecs i tècnics de la Generalitat. Aquestes accions es van portar a terme en gran part en el marc d'una investigació oberta al Jutjat d'Instrucció n. 13 de Barcelona, el febrer de 2017, a partir d'una denúncia de Vox (partit polític extraparlamentari d'ultradreta) i d'un particular arran d'unes manifestacions d'un senador en diversos actes públics sobre els preparatius que, a parer seu, s'estaven fent sobre el referèndum a Catalunya.

El dia 1 d'octubre va tenir lloc la consulta, sense sindicatura electoral, targetes censals ni designació prèvia de les meses electorals. Les meses van ser constituïdes majoritàriament per persones que ja es trobaven als locals electorals, moltes de les quals des de la nit anterior. La votació es va efectuar en urnes i amb un cens electrònic universal. La policia, en compliment de l'ordre judicial de 27 de setembre de 2017,⁴

que disposava un conjunt de mesures per evitar la celebració del referèndum, va clausurar al llarg del dia 250 col·legis (aprox. 160 els Mossos d'Esquadra, i 90 la Policia Nacional i la Guàrdia Civil). Tot i que l'ordre judicial advertia que s'havia d'impedir la celebració del referèndum "sense afectar la normal convivència ciutadana", durant la jornada es van produir nombrosos incidents a causa de les càrregues i intervencions dels cossos i les forces de seguretat de l'Estat per impedir o detenir la votació, amb un resultat de 991 persones lesionades.⁵ Respecte d'aquests fets, l'Estructura de Drets Humans de Catalunya, integrada pel Síndic de Greuges i l'Institut de Drets Humans de Catalunya, ha exigít una investigació objectiva, clarificadora i amb determinació de responsabilitats respecte a la vulneració de drets fonamentals per les al·legacions d'ús excessiu de la força per part dels cossos i les forces de seguretat de l'Estat, tal com també han demanat el Consell d'Europa i les Nacions Unides, i tal com es va comprometre el Govern de l'Estat davant del secretari general del primer d'aquests organismes.⁶

El dia 10 d'octubre es va celebrar una sessió plenària del Parlament de Catalunya, amb un ordre del dia que preveia la "compareixença del president de la Generalitat per informar sobre la situació política actual", en substitució de la que el TC havia suspès per al dia 9 d'octubre per valorar els resultats del referèndum.⁷ En aquest ple, el president

dels cossos policials correspon a òrgans legalment establerts, reglamentàriament organitzats, en cap dels quals té preeminència el fiscal, ni capacitat de decidir per aquests, ni de presidir ni representar. Aquesta funció correspon, en cada cas, al ministre d'Interior, als governadors civils (delegats del Govern des de la Llei 6/97), al conseller d'Interior (abans de Governació), a la Junta de Seguretat de Catalunya i als alcaldes a les juntes locals de seguretat. Mai al fiscal (vegeu Llei 2/86, art. 48-50; RD 769/87, art. 32 i 33, i Llei 4/2003, art. 4, 6 i 8).

⁴ Interlocutòria de 27 de setembre, dictada per la instructora de la Sala Civil i Penal del TSJC en les diligències prèvies 3/2017, en què s'acumulaven dues querelles presentades pel fiscal superior de Catalunya contra membres del Govern de la Generalitat, centrades en "la desatenció de l'Executiu als pronunciaments del Tribunal Constitucional, que havia admès a tràmit els recursos plantejats per l'Advocacia de l'Estat contra els decrets 139/2017, de convocatòria del referèndum d'autodeterminació, i 140/2017, de normes complementàries per a aquesta celebració, i també contra la de la Llei del referèndum 19/2017, amb la conseqüent suspensió, mitjançant tres providències del 7 de setembre passat, de les tres normes en qüestió, respecte de les quals, a més, el Tribunal Constitucional fa una advertència especial als membres del Govern, notificada personalment, d'abstenir-se de dur a terme qualsevol actuació que permeti la preparació o celebració del referèndum previst per al pròxim 1 d'octubre".

⁵ CatSalut. 2017. *Informe sobre els incidents dels dies 1 al 4 d'octubre de 2017. Pacients atesos durant la jornada electoral i dies posteriors a conseqüència de les càrregues dels cossos*

policials de l'Estat http://premsa.gencat.cat/pres_fsvp/docs/2017/10/20/11/15/232799c8-755f-4810-ba56-0a5bbb78609c.pdf

⁶ http://www.sindic.cat/site/unitFiles/5080/EDHC_declaracio_1Oct.pdf

⁷ ITC 134/2017, de 5 d'octubre, que estableix aquesta mesura cautelar en l'admissió a tràmit del recurs d'empara presentat pel Grup Parlamentari Socialista del Parlament de Catalunya el mateix dia 5 d'octubre.

Puigdemont va manifestar: “Assumeixo, en presentar-los els resultats del referèndum davant de tots vostès i davant dels nostres conciutadans, el mandat del poble que Catalunya esdevingui un estat independent en forma de república” i tot seguit va dir: “Amb la mateixa solemnitat, el Govern i jo mateix proposem que el Parlament suspengui els efectes de la declaració d'independència per tal que en les properes setmanes emprenguem un diàleg sense el qual no és possible arribar a una solució acordada”.⁸ Després d'aquesta sessió parlamentària, els diputats de Junts pel Sí i de la CUP van fer pública la Declaració dels representants de Catalunya, amb un contingut propi d'una declaració d'independència.⁹

Arran d'aquest ple i la declaració, el Govern de l'Estat va posar en marxa el procés d'aplicació de l'article 155 CE, mitjançant un requeriment¹⁰ al president de la Generalitat en què se li demanava que confirmés si cap autoritat de la Generalitat havia declarat la independència de Catalunya o si la declaració del dia 10 d'octubre implicava una declaració d'independència, al marge que estigués en vigor o no. En cas que la resposta fos positiva, se'l requeria a revocar aquesta declaració i a ordenar el cessament de qualsevol actuació dirigida a la configuració de Catalunya com a estat independent i al compliment de les resolucions del TC. S'afegia, a més, que qualsevol contestació al requeriment diferent d'una mera resposta afirmativa o negativa es consideraria una

confirmació. El president de la Generalitat va contestar amb dues cartes,¹¹ en què, després de diverses consideracions sobre la situació política a Catalunya, es demanava una reunió amb el president del Govern espanyol per encetar un procés de diàleg i obria la possibilitat que el Parlament, si persistia la falta de diàleg, pogués procedir, si ho estimava oportú, a votar la declaració formal d'independència que no havia votat el dia 10 d'octubre.

El Govern estatal va entendre que aquestes cartes no donaven resposta al requeriment formulat, va considerar-lo desatès i el dia 21 d'octubre va acordar demanar al Senat l'aprovació per adoptar una sèrie de mesures aplicació de l'article 155 CE,¹² amb els objectius de “restaurar la legalitat constitucional i estatutària, assegurar la neutralitat institucional, mantenir el benestar social i el creixement econòmic, i assegurar els drets i les llibertats de tots els catalans”. Les mesures s'articulaven en cinc àmbits: (A) president de la Generalitat, vicepresident i Govern; (B) Administració de la Generalitat; (C) determinats àmbits d'activitat administrativa; (D) Parlament de Catalunya; (E) mesures transversals. Les mesures més significatives autoritzades es poden veure en el quadre n. 1. Es preveu que aquest conjunt de mesures es mantinguin vigents fins a la presa de possessió del nou Govern de la Generalitat que resulti de les eleccions que es convoquin, i que, durant la seva vigència, el Govern pugui plantejar-ne al Senat la modificació o pugui anticipar-ne el cessament.

⁸ Text íntegre (DSPC-P-83, 10 d'octubre de 2017).

⁹ https://www.ara.cat/2017/10/10/Declaracio_Independencia_amb_logo_-1.pdf.

¹⁰ Requeriment formulat per Acord del Consell de Ministres d'11 d'octubre de 2017.

¹¹ Cartes dels dies 16 i 19 d'octubre de 2017, dirigides al president del Govern estatal.

¹² Acord del Consell de Ministres de 21 d'octubre de 2017, pel qual, en aplicació del que disposa l'article 155 de la Constitució, es té per no atès el requeriment plantejat al M.H. Sr. President de la Generalitat de Catalunya, perquè la Generalitat de Catalunya procedeixi al compliment de les seves obligacions constitucionals i a la cessació de les seves actuacions greument contràries a l'interès general, i es proposen al Senat per a la seva aprovació les mesures necessàries per garantir el compliment de les obligacions constitucionals i per protegir l'interès general.

Quadre 1. Mesures proposades pel Govern de l'Estat en aplicació de l'article 155 CE

(A) Cessament del president, vicepresident i Govern i la seva substitució en l'exercici de les seves funcions pels òrgans o les autoritats que designi o creï el Govern estatal. En especial, la facultat del president de convocar eleccions es trasllada al president del Govern.

(B) Col·locació de l'Administració de la Generalitat sota les directrius dels òrgans creats o designats pel Govern estatal i l'habilitació perquè aquests òrgans puguin adoptar les disposicions, actes i ordres per exercir les seves competències; el sotmetiment de les actuacions de l'Administració de la Generalitat a un règim de comunicació o autorització prèvia, amb la conseqüència de nul·litat si s'adopten sense aquest requisit, amb la previsió que en el cas dels actes que requereixin comunicació prèvia, els òrgans creats o designats pel Govern estatal puguin oposar-s'hi, amb caràcter vinculant; el nomenament i el cessament o la substitució temporal de qualsevol autoritat, càrrec públic i personal de l'Administració de la Generalitat i dels seus organismes i entitats vinculades; l'exigència de responsabilitats disciplinàries al personal de la Generalitat en cas d'incompliment de les disposicions, actes i ordres adoptades pels òrgans designats pel Govern estatal.

(C) Adopció de diverses mesures singulars en matèria de seguretat i ordre públics (col·locació dels Mossos d'Esquadra-Policia de la Generalitat sota les ordres de les autoritats i els òrgans designats pel Govern estatal; la substitució dels Mossos per efectius de les forces i els cossos de Seguretat de l'Estat); de gestió econòmica, financera, tributària i pressupostària (exercici de les competències de la Generalitat en aquests àmbits pels òrgans designats pel Govern estatal, en especial amb l'objectiu de garantir que els fons transferits per l'Estat i els ingressos obtinguts per la Generalitat no es destinessin a "activitats o fins relacionats o vinculats al procés secessionista o que contravinguin les mesures" contingudes en l'acord d'aplicació de l'article 155 CE); de telecomunicacions i comunicacions electròniques i audiovisuals (exercici de les funcions de la Generalitat en matèria de telecomunicacions, serveis digitals i tecnologies de la informació pels òrgans designats pel Govern estatal, i garantia, respecte dels mitjans de comunicació de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals, de la "transmissió d'una informació veraç, objectiva i equilibrada, respectuosa amb el pluralisme polític, social i cultural, i també amb l'equilibri territorial, així com el coneixement i respecte dels valors i principis continguts en la Constitució espanyola i l'Estatut d'autonomia de Catalunya").

(D) Prohibició que el Parlament de Catalunya pugui fer una investidura d'un president de la Generalitat fins a la constitució d'un nou parlament sorgit d'unes eleccions convocades pel president del Govern estatal; l'exclusió de les funcions de control del Parlament sobre les actuacions dels òrgans designats pel Govern, amb l'atribució d'aquesta funció de seguiment i control al Senat; la prohibició de dirigir propostes d'impuls polític i de govern als òrgans designats pel Govern estatal; l'establiment d'un règim de control previ de les iniciatives parlamentàries, de caràcter legislatiu i no legislatiu, per part d'un òrgan designat pel Govern estatal, que ha de donar-hi la seva conformitat prèvia per tramitar-les.

(E) Competència del control judicial de les mesures adoptades pels òrgans designats pel Govern estatal (que s'especifica que s'han d'ajustar a la legislació vigent, estatal o autonòmica) en funció del rang d'aquests òrgans; la prohibició de qualsevol acte per part de la Generalitat que contravingui les mesures adoptades, sota sanció de nul·litat de ple dret; la intervenció prèvia per part dels òrgans designats pel Govern de la publicació d'actes al *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* i al *Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya*, amb la conseqüència que les disposicions i actes publicats sense l'autorització o en contra del que acordin aquests òrgans no tindran vigència ni validesa i eficàcia, respectivament; la creació d'òrgans i la designació d'autoritats per exercir les funcions i assegurar el compliment de les mesures adoptades, i la consideració de l'incompliment de les mesures adoptades com un incompliment del deure de fidelitat a la Constitució i a l'Estatut, a efectes disciplinaris.

Mentre s'estava tramitant al Senat l'autorització per a l'aplicació de l'article 155 CE, al Parlament de Catalunya, els dies 26 i 27 d'octubre, es va celebrar un ple per fer un "debat general sobre l'aplicació de l'article 155 de la Constitució espanyola a Catalunya i els seus possibles efectes". Al final de la sessió plenària, el 27 d'octubre, el Parlament va aprovar una proposta de resolució presentada pels grups Junts pel Sí i la CUP, que reproduïa la Declaració dels representants de Catalunya que havien subscrit els diputats el dia 10 d'octubre.¹³

D'altra banda, el Senat, el mateix dia 27 d'octubre, va autoritzar les mesures proposades pel Govern estatal,¹⁴ amb algunes modificacions i condicions, les més significatives de les quals van ser:

- l'atribució directament al Govern de l'Estat, o a les autoritats i òrgans que creï o designi, de les funcions en substitució del president de la Generalitat i dels membres del Govern català destituïts;
- l'exclusió de les previsions relatives al servei públic audiovisual de la Generalitat (mitjans de la CCMA);
- la supressió del control previ de les iniciatives parlamentàries;
- el mandat per utilitzar les mesures aprovades d'una manera "proporcionada i responsable", "atenent a l'evolució dels esdeveniments i de la gravetat de la situació".

El mateix dia 27 d'octubre es van publicar en el BOE els acords del Consell de Ministres i del Senat dels dies 21 i 27 d'octubre, respectivament, i l'endemà es

van publicar les primeres mesures del Govern en aplicació de les facultats autoritzades pel Senat, consistents, principalment, en:

- la destitució del president de la Generalitat,¹⁵ el vicepresident i la resta de membres del Govern;¹⁶
- la dissolució del Parlament de Catalunya i la convocatòria d'eleccions per al dia 21 de desembre;¹⁷
- la supressió de diversos òrgans de la Generalitat (oficines del president i de vicepresident, Consell Assessor per a la Transició Nacional, Comissió Especial sobre la Violació de Drets Fonamentals a Catalunya, Patronat Catalunya-Món-DIPLOCAT i delegacions del Govern a l'estranger, excepte la de la Unió Europea) i el cessament del titulars dels òrgans suprimits;¹⁸
- la designació d'òrgans i autoritats per fer efectiva l'aplicació de les mesures autoritzades pel Senat, especialment les de substitució de les autoritats catalanes destituïdes. Aquesta designació es va fer a favor del president del Govern, la vicepresidenta, el Consell de Ministres i els ministres;¹⁹
- la destitució de diversos alts càrrecs de la Generalitat (delegat del Govern a Madrid, representant permanent davant la Unió Europea, secretari general del Departament d'Interior, director general de la policia²⁰ i major dels Mossos d'Esquadra).²¹

De manera complementària a aquestes mesures, els dies següents igualment es va aprovar la supressió d'altres òrgans de

¹³ La resolució es va aprovar per 70 vots a favor, 10 en contra i 3 abstencions. Els diputats dels grups parlamentaris Socialista, Ciutadans i Popular van abandonar la sessió abans de la votació.

¹⁴ Acord del Ple del Senat, de 27 d'octubre de 2017, pel qual s'aproven les mesures requerides pel Govern, a l'empara de l'article 155 CE. El dos acords van ser publicats en el BOE n. 260, de 27 d'octubre de 2017.

¹⁵ RD 942/2017, de 27 d'octubre.

¹⁶ RD 943/2017, de 27 d'octubre.

¹⁷ RD 946/2017, de 27 d'octubre.

¹⁸ RD 945/2017, de 27 d'octubre.

¹⁹ RD 944/2017, de 27 d'octubre.

²⁰ RD 945/2017, de 27 d'octubre.

²¹ Ordre INT/1038/2017, de 28 d'octubre.

l'Administració de la Generalitat i el cessament dels seus titulars i del personal eventual adscrit als càrrecs fets cessar, situació que puntualment s'ha reproduït posteriorment.²²

Les eleccions convocades pel president del Govern estatal en virtut de l'article 155 CE es van celebrar el dia 21 de desembre de 2017. Amb el nivell de participació més alt registrat en unes eleccions al Parlament de Catalunya des de la restauració de la Generalitat el 1980 (un 79,09 %), els resultats van atorgar una majoria absoluta a les candidatures favorables a la independència (70 diputats sobre 135) i, després de la constitució del Parlament, va començar el procés d'investidura del president de la Generalitat, en què el president del Parlament va proposar com a candidat Carles Puigdemont. Aquesta candidatura va ser impugnada pel Govern estatal davant del Tribunal Constitucional, que, sense pronunciar-se expressament sobre l'admissió a tràmit de la impugnació, va adoptar com a mesura cautelar la suspensió de qualsevol sessió d'investidura que no complís les condicions que el mateix TC havia dictat:

- que fos presencial;
- que el debat i la votació d'investidura de Carles Puigdemont no es pogués celebrar per mitjans telemàtics ni per substitució d'un altre diputat;
- que no es pogués procedir a la investidura del candidat sense autorització judicial, encara que comparegués davant la cambra, si era vigent una ordre judicial de crida i cerca i ingrés a presó;
- que els membres de la cambra sobre els quals pesi una ordre de crida i cerca i

ingrés a presó no puguin delegar el seu vot en altres parlamentaris.²³

Davant la impossibilitat de complir aquests requeriments, el president del Parlament va proposar subseqüentment (6 de març) el diputat Jordi Sànchez, actualment en situació processal de presó preventiva, com a candidat a la presidència de la Generalitat. La seva sol·licitud de permís extraordinari per poder assistir al ple d'investidura va ser denegada pel jutge instructor del Tribunal Suprem (TS) per interlocutòria de 9 de març per un suposat risc de reiteració delictiva. La decisió va ser impugnada davant la Sala Penal del TS i Jordi Sànchez va denunciar aquests fets també davant del Comitè de Drets Humans que es deriva del Pacte internacional de drets civils i polítics.

A continuació, el president del Parlament va proposar Jordi Turull com a candidat a la presidència de la Generalitat i es va celebrar el primer debat d'investidura la tarda del 22 de març, que no va reeixir. El segon debat, 48 hores més tard, no va poder concloure perquè el candidat havia estat enviat a presó provisional pel jutge instructor del TS.

Finalment, el president del Parlament va tornar a proposar la investidura de Sànchez (9 d'abril), però la sol·licitud del candidat per poder assistir al ple d'investidura o, si més no, participar-hi per videoconferència va ser novament denegada pel jutge instructor (12 d'abril).

A banda de les situacions descrites fins ara, cal indicar que, com a conseqüència de la celebració de la consulta de l'1 d'octubre i de la declaració del 27 del mateix mes, l'Estat va iniciar un seguit d'accions penals que també afecten

²² RD 954/2017, de 31 d'octubre (BOE 2 de novembre). Segons l'informe *Inventari de Danys*, del col·lectiu ServidorsCAT, amb dades de 15 de febrer de 2018, hi ha hagut 254 persones destituïdes del seu càrrec (<https://www.servidorscat.cat/inventari-de-danys/inventari-de-danys-document-complet/>). Posteriorment s'ha produït la destitució d'altres persones, com ara el secretari de Difusió i Atenció Ciutadana o la directora de l'Institut de Seguretat Pública de Catalunya.

²³ En el comunicat de 30 de gener de 2018, el Síndic va fer notar que el TC havia adoptat unes mesures cautelars no sol·licitades, que no estan previstes ni en la CE, ni en la seva llei orgànica, i en un procediment (impugnació de disposicions autonòmiques) que no en preveu. Aquestes mesures cautelars tenen una afectació directa en els drets d'un diputat escollit en les darreres eleccions del 21 de desembre, en el dret de representació popular del Parlament, i també, en general, en els drets de participació política de tota la ciutadania de Catalunya, i s'han adoptat sense escoltar les parts en el procediment.

greument els drets i les llibertats de la ciutadania.

Aquestes actuacions s'han dirigit contra els membres del Govern destituït, la presidenta i tres membres de la Mesa del Parlament, inclosa la presidenta de la cambra, els dirigents de les dues principals associacions independentistes (Jordi Sànchez i Jordi Cuixart), desenes d'alts càrrecs de la Generalitat (com ara el major dels Mossos d'Esquadra, Josep Lluís Traperó; la intendent, Teresa Laplana; el secretari general del Departament d'Interior, Cèsar Puig, i el director general de la Policia, Pere Soler), més de 700 alcaldes, personal d'empreses que van prestar serveis relacionats amb la consulta, entre d'altres. Els delictes dels quals se'ls acusa van des de la rebel·lió i sedició fins a la malversació de fons públics, passant per la desobediència a les resolucions del TC, entre d'altres. En aquest context, també s'ha inculpat per delictes d'odi diverses persones que havien expressat la seva protesta contra l'actuació de la Policia Nacional i la Guàrdia Civil el dia 1 d'octubre.

A quatre de les persones investigades, i ara ja processades, se'ls aplica des de fa més de sis mesos, amb un extraordinari rigor, la mesura cautelar de privació de llibertat. La major part del govern destituït va passar per aquesta situació, i a tots ells i als membres de la Mesa se'ls va decretar la llibertat sota fiança o presó eludible mitjançant fiança i prohibició de sortir del territori espanyol. La situació es va agreujar quan, en ocasió de la notificació a les persones investigades de la interlocutòria de processament per part del jutge instructor del TS (23 de març), es va decretar mesura provisional de presó provisional comunicada i sense fiança per a quatre exconsellers i l'expresidenta del Parlament.

Tot i que els fets de què s'acusa les persones investigades i processades es van produir dins del territori de Catalunya, i a més algunes d'elles eren aforades

davant del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (TSJC), tant el TS com l'Audiència Nacional (AN) instrueixen les causes més rellevants. El TS, les dirigides contra la Mesa del Parlament, els membres del Govern destituït, i l'expresident de l'Assemblea Nacional Catalana i l'encara president d'Òmnium Cultural; l'Audiència Nacional, les dels exdirigents dels Mossos i del Departament d'Interior. La resta de querelles estan residenciades al Jutjat d'Instrucció n. 13 de Barcelona, mentre les causes contra els alcaldes que suposadament van donar suport a la convocatòria de l'1 d'octubre es troben disperses en diferents jutjats d'instrucció de Catalunya.

Com s'analitzarà en els apartats següents, aquestes actuacions judicials afecten de manera greu drets tan rellevants com ara la inviolabilitat parlamentària, el dret al jutge predeterminat per la llei, a la defensa, a la legalitat penal, a la llibertat individual, a la tutela judicial efectiva, a la llibertat d'expressió i d'informació, a reunir-se i manifestar-se, entre d'altres. Tanmateix, com es veurà, gairebé cap de les resolucions judicials dictades amb relació a fets de l'1 i el 27 d'octubre fa una anàlisi que ponderi adequadament l'afectació dels drets implicats.

Amb relació a aquesta situació, i per situar bé el context dels fets que originen aquest informe, addicionalment cal fer algunes consideracions.

En primer lloc, cal destacar que el delicte de convocatòria o organització de referèndums per part d'autoritats sense competència per fer-ho va ser expressament exclòs del Codi penal, que havia introduït aquest tipus mitjançant una reforma del Codi dos anys abans.²⁴ Resulta significatiu notar que l'exposició de motius de la Llei orgànica justifica la derogació d'aquests delictes perquè, "es refereixen a conductes que no tenen prou entitat per merèixer el retret penal, i menys encara si la pena que es preveu és la presó". I afegeix que "[...] les conductes

²⁴ Llei orgànica 2/2005, de 22 de juny, de modificació del Codi penal, que deroga els articles 506 bis, 521 bis i 576 bis, que havien estat introduïts al Codi penal mitjançant la Llei orgànica 20/2003, de 23 de desembre.

que preveuen aquests tipus penals no presenten les notes exigides per procedir a la seva incriminació. La Constitució i el conjunt de l'ordenament jurídic ja disposen dels instruments suficients i adequats per assegurar el respecte a la legalitat i a les institucions democràtiques i garantir la convivència pacífica de tots els ciutadans”.

En segon lloc, en efecte, l'ordenament espanyol disposa d'un ampli ventall d'instruments jurídics per fer front a eventuais infraccions de la Constitució i de les lleis. En aquest sentit, destaca especialment, respecte de les possibles vulneracions de la Constitució, els mitjans d'impugnació al TC, entre els quals hi ha

la impugnació de disposicions i actes de les comunitats autònomes per part del Govern, per qualsevol motiu, amb l'efecte de la seva suspensió automàtica (art. 161.2 CE), un instrument de què s'ha fet ús de manera àmplia i efectiva, tal com es recull en el quadre 2.

També s'ha de recordar que recentment s'han reforçat de manera molt notable els poders del TC per executar les seves resolucions, mitjançant la Llei orgànica 15/2015, de 16 d'octubre, que li permet imposar multes coercitives, ordenar l'execució substitutòria, deduir testimoni a efectes penals, i fins i tot acordar la suspensió cautelar d'autoritats i empleats públics.²⁵

Quadre 2. Intervencions del Tribunal Constitucional a instàncies del Govern de l'Estat durant la crisi catalana (març 2017-gener 2018)

- Recurs d'inconstitucionalitat presentat pel Govern estatal el 31 de març de 2017 contra la Llei de pressupostos de la Generalitat per al 2017, resolt per STC 90/2017, de 5 de juliol, que declara inconstitucionals i nul·les diverses parts de la Llei de pressupostos si es destinen a finançar el referèndum sobre el futur polític de Catalunya.
- Recurs d'inconstitucionalitat presentat pel Govern estatal contra la reforma del Reglament del Parlament de Catalunya de 26 de juliol de 2017, sobre la tramitació de lleis pel procediment de lectura única, resolt per STC 139/2017, de 29 de novembre, que declara la reforma del Reglament conforme a la Constitució sempre que no impedeixi el tràmit d'esmenes.
- Recurs d'inconstitucionalitat presentat pel Govern estatal contra la Llei del Parlament de Catalunya del referèndum d'autodeterminació, resolt per STC 114/2017, de 17 d'octubre, que la declara inconstitucional i nul·la.
- Impugnació del Govern estatal del nomenament dels membres de la Sindicatura Electoral de Catalunya per part del Parlament, resolta per STC 120/2017, de 31 d'octubre, que anul·la els nomenaments. Prèviament, el TC havia imposat una multa coercitiva als membres de la Sindicatura, pel fet d'entendre que havien fet actuacions contràries a la suspensió ordenada (ITC 126/2017, de 20 de setembre), que va aixecar posteriorment (ITC de 14 de novembre de 2017) quan van haver renunciat als càrrecs. Igualment, es van imposar, i després aixecar, multes coercitives a diversos càrrecs públics responsables de l'Administració electoral de Catalunya (ITC de 21 de setembre i ITC de 8 de novembre, respectivament).
- Impugnació del Govern estatal del Decret de convocatòria del referèndum, resolta per STC 122/2017, de 31 d'octubre, que el declara inconstitucional i nul.
- Impugnació del Govern estatal del Decret de normes complementàries del referèndum, resolta per STC 121/2017, de 31 d'octubre, que el declara inconstitucional i nul.

²⁵ Nou article 92 LOTC. Les noves facultats del TC relatives a l'execució de les seves resolucions, i especialment les que permeten la suspensió de càrrecs públics, han estat durament criticades per la Comissió de Venècia, tal com va reflectir el Síndic en l'informe *Regressions en matèria de drets humans al Regne d'Espanya...* i, més recentment, entre d'altres, Costa-Tulkens-Kaleck-Simor, *Catalonia human rights review judicial controls in the context of the 1 October referendum*, de 19 de desembre de 2017.

- Recurs d'inconstitucionalitat presentat pel Govern estatal contra la Llei del transitorietat jurídica i fundacional de la República, resolt per STC 124/2017, de 8 de novembre, que la declara inconstitucional i nul·la.
- Incident d'execució presentat pel Govern estatal respecte de la Declaració dels representants de Catalunya, aprovada pel Parlament el dia 27 d'octubre de 2017, i també de la declaració "El procés constituent", aprovada en la mateixa data, que va ser resolt pel TC (ITC 144/2017 de 8 de novembre de 2017) i que anul·la les esmentades declaracions perquè contravenen diverses resolucions anteriors del TC (en especial, l'STC 114/2017, que va anul·lar la Llei del referèndum, i la providència que admetia a tràmit i suspenia la Llei de transitorietat jurídica).
- Impugnació del Govern estatal de la candidatura de Carles Puigdemont com a president de la Generalitat, que va donar lloc que el TC, abans de decidir sobre la seva admissió a tràmit, establís la suspensió i una sèrie de condicions com a mesures cautelars, tal com s'explica en l'apartat següent (ITC de 27 de gener de 2018). L'admissió a tràmit definitiva s'ha produït per interlocutòria del TC de 26 d'abril de 2018.

En tots els casos del quadre les disposicions i els actes impugnats van ser suspesos automàticament a partir de l'admissió a tràmit de la impugnació per part del Govern de l'Estat, en virtut de la facultat especial que li confereix l'article 161.2 CE. A més, el TC va ordenar que es fessin notificacions personals i advertiments d'impedir o paraitzar qualsevol actuació que suposés ignorar o eludir la suspensió, amb l'apercebiment de responsabilitats penals en cas d'incompliment.

Igualment, s'han presentat davant del TC diversos incidents d'execució de sentències i interlocutòries dictades anteriorment pel TC per paraitzar la celebració de sessions del Parlament o de tramitar determinades iniciatives parlamentàries. Cal destacar en aquest apartat les interlocutòries de 19 de setembre de 2017, que anul·len els acords de la Mesa del Parlament de Catalunya que van permetre votar les lleis del referèndum i de transitorietat jurídica, i que posen en coneixement del fiscal l'actuació de la presidenta del Parlament.²⁶

També cal indicar que, per mitjà de recursos d'empara presentats per alguns diputats del Parlament de Catalunya, el TC ha adoptat mesures respecte de determinades actuacions del Parlament i ha suspès la celebració de determinades sessions.²⁷

Totes aquestes actuacions posen de manifest l'existència d'instruments jurídics per fer front a possibles actuacions contràries a la Constitució, i la seva eficàcia per impedir-les, fins i tot preventivament, revisar-les i corregir-les, si escau, amb les responsabilitats que se'n puguin derivar –en termes de desobediència– si s'incompleixen les resolucions dictades pel TC.

Al llarg d'aquest procés, el Síndic de Greuges ha mostrat la seva profunda preocupació per la vulneració de drets fonamentals i llibertats públiques que s'han pogut produir, cosa que ha manifestat en diversos comunicats (quadre n. 3).

²⁶ ITC 123 i 124/2017, de 19 de setembre. Vegeu igualment providència del TC de 7 de setembre de 2017, per la qual se suspelen diversos acords de la Mesa del Parlament.

²⁷ Recursos d'empara presentats pel Grup Parlamentari Socialista el 5 d'octubre de 2017, contra l'acord de convocar un ple del Parlament el dia 9 d'octubre per valorar els resultats del referèndum de l'1 d'octubre, i el 27 d'octubre, contra la tramitació de dues propostes de resolució presentades pels grups de JuntsxSí i la CUP. En relació amb la suspensió del Plé que es demana, el TC no l'acorda perquè ja s'havia celebrat el mateix dia 27 d'octubre.

Quadre 3. Comunicats i informes del Síndic de Greuges en el període setembre 2017-abril 2018

- Carta del Síndic de Greuges de Catalunya (15 de setembre de 2017), <http://www.sindic.cat/site/unitFiles/4701/Carta%20SG%20v%203.CAT-corrdocx.pdf>
- Comunicat del Síndic de Greuges de Catalunya (20 de setembre de 2017) <http://www.sindic.cat/ca/page.asp?id=53&ui=4711&prevNode=408&month=8>
- Informe del Síndic de Greuges de Catalunya (22 de setembre de 2017) <http://www.sindic.cat/site/unitFiles/4713/Informe%20del%2022%20de%20setembre%20de%202017.pdf>
- Comunicat del Síndic de Greuges de Catalunya (26 de setembre de 2017) http://www.sindic.cat/site/unitFiles/4716/comunicat_fiscalia_set17.pdf
- La participació dels infants i adolescents i el pluralisme a les escoles (29 de setembre de 2017) <http://www.sindic.cat/site/unitFiles/4727/La%20participaci%20dels%20infants%20i%20adolescents%20i%20pluralisme.pdf>
- Actuació dels cossos i les forces de seguretat de l'Estat durant el primer d'octubre (2 d'octubre de 2017) <http://www.sindic.cat/site/unitFiles/4730/Comunicat%201-O-rev-FINAL.pdf>
- Proposta per al diàleg i la mediació davant el context actual (4 d'octubre de 2017) <http://www.sindic.cat/ca/page.asp?id=42>
- El comissari europeu de Drets Humans ha comunicat al síndic de greuges que ha demanat que s'investiguin les càrregues policials de l'1-O, (9 d'octubre de 2017) <http://www.sindic.cat/ca/page.asp?id=53&ui=4753>
- El Síndic manifesta que no es pot criminalitzar l'independentisme i apel·la al diàleg polític (18 d'octubre de 2017) <http://www.sindic.cat/ca/page.asp?id=53&ui=4773>
- Comunicat del Síndic de Greuges (3 de novembre de 2017), <http://www.sindic.cat/ca/page.asp?id=53&ui=4818&prevNode=408&month=10>
- El Síndic analitza els fets al voltant de l'1-O, monitoritza l'aplicació de l'article 155 de la CE i estudia l'actuació de la Junta Electoral Central davant les eleccions del 21-D (1 de desembre de 2017) <http://www.sindic.cat/ca/page.asp?id=53&ui=4894&prevNode=408&month=11>
- El Síndic reclama que es garanteixi el dret de participació el 21-D dels candidats en presó preventiva (5 de desembre de 2017), <http://www.sindic.cat/ca/page.asp?id=53&ui=4902&prevNode=408&month=11>
- El Síndic reitera davant la Junta Electoral Central i el Comissari Europeu de Drets Humans que cal conciliar el dret de sufragi passiu dels candidats empresonats amb la seva situació de privació de llibertat (15 de desembre de 2017) <http://www.sindic.cat/ca/page.asp?id=53&ui=4920&prevNode=408&month=11>
- El Síndic reclama respecte pels resultats electorals i que tots els diputats puguin exercir el càrrec sense limitacions (22 de gener de 2018) <http://www.sindic.cat/ca/page.asp?id=53&ui=4976&prevNode=462&month=0>
- El Síndic defensa els drets dels ciutadans davant la possible alteració del marc jurídic vigent i contravenció de l'estat de dret (30 de gener de 2018) <http://www.sindic.cat/ca/page.asp?id=53&ui=4993&prevNode=462&month=0>
- L'Estructura de Drets Humans de Catalunya insta l'Estat a investigar de manera urgent l'actuació policial de l'1 d'octubre, com s'hi va comprometre davant del Consell d'Europa (2 de març de 2018) <http://www.sindic.cat/ca/page.asp?id=53&ui=5080&prevNode=462&month=2>
- El Síndic alerta que prohibir que Jordi Sànchez exerceixi els seus drets polítics és un atac greu als principis que sustenten l'Estat de dret a Espanya i el Codi europeu de drets humans (9 de març de 2018) <http://www.sindic.cat/ca/page.asp?id=53&ui=5097>

- El Síndic demana a les autoritats policials i judicials que actuïn amb proporció i mesura a l'hora de perseguir possibles delictes referents a la unitat d'Espanya (10 d'abril de 2018), <http://www.sindic.cat/ca/page.asp?id=53&ui=5212&prevNode=462&month=3>
- El Síndic reitera que impedir la investidura de Jordi Sànchez vulnera els seus drets polítics i vulnera la independència del Parlament de Catalunya (12 d'abril de 2018), <http://www.sindic.cat/ca/page.asp?id=53&ui=5214&prevNode=462&month=3>

Amb caràcter general, el Síndic considera que, davant de la gravetat del curs dels esdeveniments, cal oferir una visió de conjunt sobre l'afectació de drets fonamentals en ocasió de l'aplicació de l'article 155 CE i en l'aplicació de la legislació penal als fets succeïts al voltant de l'1 i el 27 d'octubre. Com s'ha indicat, l'Estat disposa d'un ampli repertori de mitjans jurídics de resposta davant de possibles actuacions contràries a la Constitució, que, a més, han mostrat la seva eficàcia per intervenir sobre les situacions produïdes. Però en lloc de cenyir-se a aquests mitjans, la reacció ha estat recórrer a mesures excepcionals en aplicació de l'article 155 CE que afecten drets fonamentals i a actuacions judicials de

caràcter penal, impulsades per la Fiscalia General de l'Estat, que forcen l'aplicació del dret penal i afecten drets fonamentals reconeguts per la CE i els tractats internacionals subscrits per Espanya. Aquesta aplicació desproporcionada de la legislació penal, a la qual l'article 155 CE no pot donar cobertura legal, pot haver produït una situació de "suspensió" de drets fonamentals d'ampli abast, sense recórrer a cap dels estats excepcionals constitucionalment previstos per a aquesta eventualitat (art. 55.1 i 116 CE), tal com es justificarà en l'apartat següent, i sense, per tant, la corresponent notificació de suspensió de drets fonamentals al secretari general del Consell d'Europa.

2. LA REACCIÓ ESTATAL (I): MESURES ADOPTADES EN APLICACIÓ DE L'ARTICLE 155 CE QUE AFECTEN DRETS FONAMENTALS I LLIBERTATS PÚBLIQUES

Dues de les mesures principals que s'han adoptat en aplicació de l'article 155 CE (la dissolució del Parlament i la destitució del president de la Generalitat, el vicepresident i tots els membres del Govern) afecten de manera directa el dret de participació política que reconeix l'article 23 CE en un doble sentit: d'una banda, resulta afectat el dret dels càrrecs públics destituïts i el dels representants fets cessar per la dissolució anticipada del Parlament; i, de l'altra, també resulta afectat el dret de participació política de la ciutadania, en general, en la mesura que els representants que han escollit no han pogut exercir la seva funció pel temps pel qual van ser elegits.²⁸

Així mateix, la dissolució del Parlament i la destitució del Govern difícilment es poden considerar habilitades per l'article 155 CE per dos motius principals: d'una banda, sembla clar que mesures d'aquesta excepcionalitat hagin d'estar, si es volen introduir, expressament previstes en la Constitució, com fan per exemple alguns sistemes constitucionals.²⁹ A Espanya, però, no solament no hi estan previstes explícitament, sinó que, a més, es van rebutjar, i fins a tres vegades, en el procés constituent, durant la discussió parlamentària de l'article 155.³⁰ I, d'altra banda, l'article 155 CE no permet suspendre o limitar drets fonamentals, cosa que només es podria fer, amb caràcter col·lectiu, en aplicació dels estats excepcionals previstos en l'article 116 CE

i, amb caràcter individual, en els termes que disposa l'article 55.2 CE. L'aplicació de l'article 155 CE no pot, doncs, afectar drets fonamentals, entre els quals figura el dret de participació política, reconegut en l'article 23 CE.

En efecte, l'article 23.2 CE, en els termes en què ha estat interpretat pel mateix TC, inclou, com a part integrant del dret a accedir en condicions d'igualtat a les funcions i els càrrecs públics, el *ius in officium*, pel qual els càrrecs públics, una vegada hi hagin accedit, s'hi puguin mantenir i exercir les seves funcions sense perturbacions, perquè, en cas contrari, si una vegada respectat l'accés al càrrec públic, el seu exercici pogués ser mediatitzat o impedit, el dret constitucionalment reconegut perdria la seva eficàcia.³¹ De manera específica, el TC ha assenyalat que inclou el dret de les persones que ocupen càrrecs públics a romandre en condicions d'igualtat als càrrecs als quals van accedir, sense que en puguin ser destituïdes si no és per causes i d'acord amb els procediments legalment establerts.³² En aquest sentit, s'ha de remarcar que les causes de cessament del president de la Generalitat i dels membres dels Govern, i també les causes de finiment del mandat dels diputats del Parlament es preveuen en l'Estatut d'autonomia de Catalunya i, d'acord amb aquesta norma, en la Llei 13/2008, de 5 de novembre, de la presidència de la Generalitat, i, amb relació als diputats i diputades, en el Reglament del Parlament de Catalunya. Fer cessar anticipadament dels seus càrrecs les persones que els ocupen, per causes i amb procediments no previstos, constitueix doncs una vulneració del dret fonamental que reconeix l'article 23.2 de la CE.

²⁸ En aquest punt cal fer esment dels recursos d'inconstitucionalitat presentats per més de 50 diputats del Grup Parlamentari Confederal Unidos Podemos-En Comú Podem-En Marea i pel Parlament de Catalunya, que, a més, impugna les disposicions dictades en aplicació d'aquestes mesures.

²⁹ Així, constitucions d'Àustria (art. 100), d'Itàlia (art. 126) i de Portugal (art. 236).

³⁰ Art. 12 del vot particular presentat per Alianza Popular (Fraga Iribarne) en el títol VIII de l'Avantprojecte de Constitució; esmena n. 736, d'Unión de Centro Democrático (Ortí Bordas) en l'Avantprojecte de Constitució, i esmena n. 957, d'Unión de Centro Democrático (Alberto Ballarín), en el Projecte de Constitució aprovat pel Congrés dels Diputats.

³¹ STC 5/1983, de 4 de febrer; 32/1985, de 6 de març; 161/1988, de 20 de setembre; 27/2000, de 31 de gener; 203/2001, de 15 d'octubre; 298/2006, de 23 d'octubre, entre moltes altres.

³² STC 10/1983, de 21 de febrer, i 298/2006, de 23 d'octubre, entre d'altres.

La vulneració del dret *in officium* dels càrrecs públics també afecta el dret de participació política de la ciutadania, reconegut en l'article 23.1 CE, ja que, com ha assenyalat el mateix TC, "el dret que l'article 23.1 CE reconeix als ciutadans quedaria buit de contingut o seria ineficaç si el representant polític se'n veiés privat o se'n pertorbés l'exercici".³³ Hi ha una connexió estreta entre el dret de participació política de la ciutadania i el dret de representants i càrrecs públics a exercir sense perturbacions i per al temps que correspongui les funcions que són pròpies del càrrec, de manera que el seu cessament fora de les causes legalment previstes també és una vulneració del dret de participació de la ciutadania en general, que en veu frustrat l'exercici. Perquè no hi ha dubte que la més gran perturbació que pot patir el dret dels càrrecs públics a exercir les seves funcions és que els facin cessar o els obliguin a deixar d'exercir-les abans del temps que correspongui, i per causes i procediments no previstos legalment.

El dret de participació política (art. 23 CE) també es veu afectat pels actes que, després de les eleccions celebrades el dia 21 de desembre, impedeixen que algunes persones que han estat elegides, i que estan en possessió dels seus drets polítics, puguin ser candidates a la presidència de la Generalitat, en el procés d'investidura que ha de servir per formar un nou govern.

Així, en primer lloc, cal considerar la irregularitat que suposa que el TC, abans de decidir si admet a tràmit un recurs del Govern estatal, adopti unes mesures cautelars que impedeixen de facto que el Carles Puigdemont pugui ser presentat com a candidat a la presidència de la Generalitat davant del Parlament.³⁴ En aquest sentit, és significatiu el dictamen, preceptiu però no vinculant, del Consell d'Estat de 25 de gener de 2018, en el qual expressa que no hi ha fonament jurídic per impugnar la proposta de Puigdemont

com a candidat a la investidura.³⁵ Segons el Consell d'Estat, atesa la regularitat jurídica de la proposta, la impugnació seria purament preventiva i contrària per aquest motiu a la jurisprudència del TC. Els eventuals vicis de la tramitació parlamentària de la proposta ja tenen vies de depuració posterior mitjançant el mateix TC. La interlocutòria del TC en què finalment s'admet a tràmit el recurs del Govern, de 26 d'abril de 2018, no fa cap esment en les seves 33 pàgines del dictamen del Consell d'Estat.

I, en segon lloc, el Síndic, com ja ha manifestat en els comunicats de 9 de març i 12 d'abril de 2018, considera que és especialment greu que el jutge del TS que instrueix la causa especial n. 20907/2017 denegui a Jordi Sánchez la sol·licitud de gaudir dels permisos necessaris per participar, com a candidat, en la sessió d'investidura convocada pel president del Parlament de Catalunya.

En efecte, l'article 23 de la Constitució i l'article 3 del Protocol addicional n. 1 al Conveni europeu de drets humans, quan reconeixen el dret al sufragi actiu i passiu, determinen que les persones que no incorren en causa d'inhabilitació poden ser escollides com a representants populars. El dret de sufragi passiu no es limita, però, al dret a ser votat o ser escollit, sinó que es desplega, un cop escollit, al dret a desenvolupar la tasca de representació per a la qual s'ha estat elegit. Així ho va manifestar al seu dia la Comissió Europea de Drets Humans, l'any 1984, en considerar que "no és suficient que una persona tingui el dret a ser candidata, també ha de tenir el dret d'exercir com a parlamentària un cop escollida. Adoptar una opinió contrària significaria buidar de contingut el sentit del dret a ser candidat en unes eleccions".³⁶ En el cas de Catalunya, l'Estatut (art. 67) estableix que per ser candidat o candidata i esdevenir president o presidenta de la Generalitat cal ser diputat o diputada al Parlament. La condició de

³³ STC 203/2001, de 15 d'octubre, entre d'altres.

³⁴ ITC de 27 de gener de 2018.

³⁵ Expedient 84/2018 <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=CE-D-2018-84>.

³⁶ Cas M. contra el Regne Unit, decisió de la Comissió de 7 de març de 1984, n. 10316/83.

diputat o diputada, per tant, genera un dret potencial a esdevenir president o presidenta del Govern, si es té el suport majoritari de la cambra. Això només ho pot constatar i, per tant, decidir, el president del Parlament, després de les consultes als grups parlamentaris. El poder judicial no pot substituir aquesta funció democràtica.

En aquest sentit, tot i haver-hi diferències molt clares entre les dues situacions –sobretot des del punt de vista processal–, cal recordar que l'any 1987, davant la petició d'excrceració prèvia, l'Audiència de Pamplona va permetre la participació al ple d'investidura del Parlament basc a qui va ser candidat a la lehendakaritza per Herri Batasuna, Juan Karlos Yoldi.

La negativa del jutge instructor a permetre la participació de Sánchez en una sessió d'investidura en què és el candidat proposat vulnera de manera flagrant aquests drets i va en contra de la jurisprudència del Tribunal Europeu de Drets Humans (TEDH), que considera que “el paper dels òrgans judicials no pot en cap cas modificar l'expressió del poble” (STEDH Kerimova contra Azerbaidjan, del 30 de setembre de 2010). Aquesta jurisprudència reconeix que els drets polítics de les persones privades de llibertat no són absoluts i poden ser limitats, d'acord amb el principi de proporcionalitat, per la legislació electoral dels estats. Un cop més, però, la interlocutòria del Tribunal Suprem no fa cap mena de modulació sobre la situació personal i singular del diputat, a qui es denega totes i cadascuna de les mesures que proposa per participar en les sessions del Parlament. A més, en aquest cas resulta afectat el dret de participació política de tota la ciutadania, ja que l'article 23.1 de la Constitució no es limita a l'elecció d'uns candidats en unes eleccions, sinó que, com ja s'ha assenyalat, inclou el dret que les persones que han estat elegides puguin exercir el càrrec i les funcions que comporta.

Així mateix, en la interlocutòria del jutge instructor de 6 de març de 2018 s'introdueix (FJ 13 i 14), de manera indirecta, una apreciació o càlcul de tipus polític que no sembla procedent en una resolució

judicial. En aquest sentit, la diferència de tractament entre el cas Yoldi i el cas Sánchez es basaria en el fet que en el primer el suport parlamentari a la investidura era “una eventualitat”, mentre que en el segon és una “possibilitat raonable”.

Adicionalment, el Comitè de Drets Humans de l'ONU, en l'ofici d'acusament de recepció de la comunicació tramesa per Sánchez per la presumpta vulneració de l'article 25 del Pacte internacional de drets civils i polítics (Com. n. 3160/2018), ha recordat a les autoritats espanyoles que han de “prendre totes les mesures necessàries per assegurar que Jordi Sanchez i Picanyol pugui exercir els seus drets polítics d'acord amb l'article 25 del Pacte”. Aquest advertiment s'ha formulat en el marc de l'article 92 del Reglament de procediment del Comitè, que permet a aquest òrgan “comunicar a l'Estat la seva opinió sobre la conveniència d'adoptar mesures provisionals per evitar un dany irreparable a la víctima de la vulneració denunciada”.

Igualment, s'ha de posar en relleu el fet que el jutge instructor del TS tampoc no hagi concedit als diputats que es troben en situació de presó provisional permís per poder assistir a les sessions de constitució del Parlament i d'investidura del president o presidenta de la Generalitat. En lloc d'això, i exercint funcions d'interpretació del Reglament del Parlament que corresponen als òrgans de la cambra, ha decidit autoritzar la delegació del vot. D'aquesta manera, i malgrat que formalment no s'alteri la composició del Parlament resultant de les eleccions, s'afecta de manera greu no sols el dret dels diputats a exercir la funció per a la qual van ser elegits –sense que la situació de presó provisional en què es troben suposi cap privació legal dels seus drets polítics–, sinó també la funció deliberativa, que és pròpia i essencial de tot parlament.

Finalment, amb relació a l'aplicació de l'article 155 CE, cal fer èmfasi en el fet que el TC ha renunciat de facto a pronunciar-se sobre l'adequació a la Constitució de les mesures adoptades per l'Estat mentre estiguin en vigor, i nega així la seva revisió en temps útil. Això és així perquè aquesta

és la conseqüència directa de la decisió del TC de suspendre la tramitació dels recursos d'inconstitucionalitat presentats pel Grup Parlamentari Confederal de Unidos Podemos-En comú Podem-En marea i pel Parlament de Catalunya contra els acords del Consell de Ministres i del Senat d'aplicació de l'article 155 CE fins que el Govern de la Generalitat pugui fer al·legacions.

Atès que el mateix TC va inadmetre un recurs del Govern de la Generalitat, presentat poc abans de l'Acord del Senat pel qual s'aproven les mesures proposades pel Govern, per prematur,³⁷ i que l'aplicació de l'article 155 CE es preveu fins que no hi hagi un nou govern de la Generalitat, aquesta decisió, que es podria veure com garantista, constitueix de fet una denegació de justícia.

³⁷ ITC 142/2017, de 31 d'octubre.

3. LA REACCIÓ ESTATAL (II): ACTUACIONS POLICIALS I JUDICIALS QUE VULNEREN DRETS

El Síndic ha manifestat de manera reiterada la desproporció emprada per la Fiscalia General de l'Estat i dels diferents òrgans judicials que hi intervenen per qualificar penalment els fets que són objecte d'aquest informe, i també les conseqüències que se n'han derivat per a moltes persones investigades, incloent-hi la mesura cautelar de privació de llibertat. Tot respectant les actuacions del ministeri públic i el poder judicial, el Síndic ha mostrat la seva preocupació per la manera en què l'aplicació desproporcionada del Codi penal a uns determinats fets pot suposar una vulneració de drets i llibertats fonamentals reconeguts en l'ordenament constitucional i internacional. En les pàgines següents es fa referència alguns d'aquests motius de preocupació.

3.1. Inviolabilitat parlamentària

L'informe presentat el mes d'abril de 2017 ja es feia ressò que l'article 57 de l'Estatut estableix que “els membres del Parlament són inviolables pels vots i les opinions que emetin en l'exercici de llur càrrec”, principi avalat per consolidada jurisprudència que s'inicia amb la Sentència 36/1981 del TC.³⁸ En aquest sentit, se subratllava que les decisions de l'aleshores presidenta del Parlament i dels membres de la Mesa en la determinació de l'ordre del dia i l'admissió a tràmit de les iniciatives són actuacions de dimensió o transcendència política, i no merament administrativa, ja que són elements essencials per a la formació de la voluntat lliure del Parlament, i és aquesta formació lliure de voluntat en el sentit teleològic més profund que el TC dona a la prerrogativa de la inviolabilitat.

Amb més raó, la votació pel Ple del Parlament de qualsevol tipus de text, fins i tot d'un de manifestament inconstitucional i antiestatutari com la presumpta declaració unilateral d'independència, no

pot tenir cap mena de conseqüència penal per als diputats i diputades que hi van participar. Si, com s'ha dit en seu judicial, aquella declaració tenia un valor simbòlic, la irrellevància penal seria manifesta. Però fins i tot si hagués volgut tenir valor legal, l'única conseqüència possible hauria d'haver estat la seva impugnació i eventual declaració d'inconstitucionalitat.

Tanmateix, cal destacar les limitacions creixents que la inviolabilitat parlamentària (entesa en sentit ampli, com a autonomia parlamentària, drets de participació dels membres del Parlament i inviolabilitat pels vots i les opinions emeses) està patint recentment a Catalunya. Aquestes limitacions es plasmen sobretot en un seguit de resolucions del TC que imposen o amenacen d'imposar sancions administratives o penals, especialment per delictes de desobediència, als membres de la Mesa i a qualsevol persona que desatengui les seves resolucions, i fins i tot que no impedeixi iniciatives que hi siguin contràries.

N'és un bon exemple la interlocutòria 6/2018, de 30 de gener, del TC, que, en el fonament jurídic sisè, refusa una al·legació del Parlament que sostenia que el control efectuat pel Tribunal sobre la interpretació del Reglament de la cambra feta per la Mesa vulnerava “l'autonomia parlamentària i la inviolabilitat dels parlamentaris”. El refús del TC es basa, sense més raonament, en l'afirmació pretesament apodíctica i sense ponderar els drets dels parlamentaris, que aquest control és fruit de les potestats que li atribueix el nou article 92 de la Llei orgànica del Tribunal Constitucional (LOTIC) adreçades a “preservar la seva jurisdicció i el compliment de les seves resolucions” i a “garantir la CE”. En el mateix sentit es poden veure les interlocutòries 24 i 123/2017 (FJ 9 i 8 i 9, respectivament).

En la Sentència 185/2016 (FJ 10a) s'apuntava la qüestió de la possible incidència de les noves competències del TC en l'àmbit de l'autonomia parlamentària i dels drets dels diputats. El TC no negava que en algun cas es podrien plantejar problemes, però

³⁸ Informe Retrocessos en matèria de drets humans a Espanya: llibertat d'expressió dels càrrecs electes i separació de poders, abril 2017, p. 27.

afirmava que caldria enjudiciar-los “cas per cas i no en abstracte”. Doncs bé, anant cas per cas, cal destacar que en els darrers mesos, en els casos relacionats amb el procés català, l'aplicació que fa el TC de les potestats d'execució que li atorga el nou article 92 LOTC ha convertit tot allò que el Tribunal considera desobediència a les seves resolucions en la justificació per entrar a controlar actuacions parlamentàries abans protegides d'ingerències externes i per imposar o amenaçar d'imposar (amb el consegüent efecte dissuasiu) sancions administratives i penals als parlamentaris que desobeeixin les referides resolucions.

Conductes no delictives, i fins i tot conductes protegides per drets fonamentals, com ara la inviolabilitat parlamentària o el dret a la participació política esdevenen conductes delictives pel còmode procediment que el TC prohibeixi que el Parlament debati determinades qüestions amb el sol argument que prèviament les ha declarat inconstitucionals.

Aquest procediment soscava els fonaments més bàsics de la democràcia parlamentària (com el de la irrestricta llibertat dels parlaments de debatre qualsevol qüestió que consideri rellevant) i perverteix l'essència mateixa del dret penal de les democràcies liberals, en la mesura que deixa d'actuar com a última ràtio sancionadora en poder “afegir” una sanció penal o convertir en il·lícit penal qualsevol actuació que el TC consideri que contravé una declaració d'inconstitucionalitat dictada pel mateix tribunal.

Un exemple molt recent el constitueix la interlocutòria del jutge instructor del TS de 21 de març de 2018, en la qual es processa, entre d'altres, els membres de la Mesa del Parlament per desobediència a les resolucions del TC, sense ponderar ni tan sols fer el més mínim esment de la concurrència i afectació evident en aquest cas del dret a la inviolabilitat dels membres del Parlament.

3.2. Jutge predeterminat per la llei

El dret al jutge ordinari predeterminat per la llei implica l'exigència que els òrgans jurisdiccionals i les seves atribucions estiguin determinades legalment –i, per tant, que siguin conegudes per la ciutadania– abans del cas que hagin d'enjudiciar.

Aquest requisit de l'article 24.2 CE i de l'article 6.1 del Conveni europeu de drets humans (CEDH), addicional a les exigències d'independència i d'imparcialitat, vol evitar que l'organització del sistema judicial en una societat democràtica quedi a la lliure discreció i arbitrarietat del poder executiu. L'expressió de tribunal establert per llei “reflecteix el principi de l'estat de dret, inherent a tot sistema del Conveni i dels seus protocols. En efecte, un òrgan que no fos establert de conformitat amb la voluntat del legislador quedaria forçosament mancat de la legitimitat requerida per una societat democràtica per conèixer dels litigis dels particulars”.

L'expressió “establert per llei” fa referència no solament a la base legal que dona existència al tribunal, sinó també a la composició de la instància en cada cas concret”.³⁹ Aquest requisit també inclou qualsevol altra norma de dret intern que, en cas que no sigui respectada, pot comportar la irregularitat de la participació d'un jutge o més en l'examen d'un assumpte.⁴⁰

En aquest cas, els fets presumptament sediciosos o rebels s'estan jutjant en tres instàncies jurisdiccionals diferents (a banda de la dispersió judicial dels 700 alcaldes), principalment al TS, que ha sostret la competència al TSJC, instància que inicialment coneixia de les querelles contra les persones aforades per la seva condició de membres del Parlament de Catalunya.

³⁹ Sentència Lavents contra Letònia, de 28 de novembre de 2002, par. 114.

⁴⁰ Sentència Coeme contra Bèlgica, de 22 de juny de 2000, par. 99.

En efecte, l'article 57.2 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya estableix que en les causes contra els diputats és competent el TSJC, i que fora del territori de Catalunya la responsabilitat penal és exigible en els mateixos termes davant la Sala Penal del TS.

La interlocutòria del TS de 31 d'octubre de 2017 va assumir la competència de la causa iniciada a querella del fiscal general de l'Estat per delictes de rebel·lió i, subsidiàriament, de sedició i delictes connexos, amb l'argument que el judici competencial definitiu s'ha de fer acumulant al criteri personal (la condició de diputats autonòmics d'alguns dels investigats) un altre criteri de naturalesa geogràfica, és a dir, el lloc de comissió del fet il·lícit. I aquest argument geogràfic el desenvolupa en un doble sentit. D'una banda, per extraterritorialitat respecte de la jurisdicció del TSJC, per referència als fets amb efectes jurídics o polítics a Espanya, però fora de Catalunya, i, d'altra banda, per extraterritorialitat respecte de fets suposadament fets a l'estranger.

L'abast del delictes en territori espanyol, més enllà de Catalunya, el dedueix del fet que la desobediència, qualificada com a rebel o sediciosa, menyscaba l'autoritat del TC, que és d'àmbit espanyol, i així diu que "el delictes de rebel·lió adquireix una inqüestionable vocació territorial projectada sobre el conjunt de l'Estat". I ho argumenta afirmant que "el dany al procés constitucional i la integritat de l'òrgan jurisdiccional que el coneix constitueix una dada transcendental per afirmar la projecció extraterritorial, respecte de l'àmbit de la comunitat autònoma, dels delictes que s'imputen".

No obstant això, és evident que la pretesa conducta delictiva de desobediència al TC d'executar, si escau, en el lloc en què el desobedient incompleix l'ordre rebuda, i és irrellevant el lloc en què es va impartir l'ordre o on es trobi qui la va donar. I és evident que la desobediència i el referèndum es van produir a Catalunya.

Per això, el fiscal, en la seva querella, i el TS, en les interlocutòries de 31 d'octubre de 2017 i de 18 de desembre de 2017, busquen un altre argument per justificar-ne l'absorció de competència. Per completar el doble argument de competència "geogràfica" s'assenyala que l'existència d'una actuació executada fora d'Espanya, tendencialment dirigida a fer realitat el disseny independentista, permet tenir per satisfeta la referència geogràfica a la qual l'article 57.2 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya associa la competència d'aquesta sala. Aquest abast extraterritorial el dedueix la querella del fiscal de l'article 18 del Decret 140/17 de la Generalitat, regulador de les normes complementàries per a la realització del referèndum, en què sota la rúbrica "Custòdia del vot dels catalans residents a l'exterior" estableix que s'haurà de dirigir la documentació i el vot a les delegacions de la Generalitat a l'exterior.

En la querella el fiscal general de l'Estat exposa detalladament les actuacions de la Generalitat a l'estranger.⁴¹ És particularment rellevant que no s'hagi pogut assenyalar cap conducta concreta, amb ocupació de violència rebel o sediciosa, o intencionadament determinant d'aquestes violències, efectuades a l'estranger.⁴² La querella només descriu actuacions de propaganda, de lobby, "d'informació

⁴¹ III.29. p. 89 a 92.

⁴² La querella del fiscal general de l'Estat descriu les activitats independentistes, sense assenyalar cap conducta relacionada amb la violència rebel o sediciosa. Diu així: "En cada etapa, la Generalitat ha dut a terme actes concrets, bé a l'estranger, bé amb agents i operadors de països tercers, amb la finalitat de crear-se una imatge internacional que els col·loqui en una posició de força per aconseguir el seu objectiu final. Aquests actes s'exposen en l'apartat III, subapartat 29è d'aquesta querella (paper de les delegacions del Govern a l'exterior, campanya internacional d'imatge de la Generalitat, creació de pàgines web internacionals, activitat de les delegacions a l'exterior en la jornada del referèndum il·legal, activitat de Diplocat, dimensió internacional de la logística del referèndum, internacionalització del conflicte mitjançant la pressió per a la mediació i efectes supracomunitaris i internacionals)".

esbiaixada”, i fins i tot de suport informàtic del referèndum des de l'estranger. Però cal recordar, un cop més, la despenalització del referèndum il·legal operada per la Llei orgànica 2/2005, i el dret a preparar o defensar concepcions que pretenguin modificar el fonament mateix de l'ordre constitucional.⁴³ Cap de les actuacions descrites per la querella del fiscal general en la seva extensa relació conté comportaments que integrin els elements essencials dels tipus penals de rebel·lió o sedició. L'ordenat i cívic comportament consistent a preparar, donar publicitat, incentivar o dur a terme l'acció de votar, custodiar el vot i remetre'l a Barcelona no constitueix violència rebel ni tumult sediciós. I ni tan sols constituïrien una desobediència autònoma susceptible de tipificació separada. Només serien una part inescindible d'una activitat complexa, plurisubjectiva, dilatada en el temps i l'espai, programada i iniciada prèviament a Catalunya, i conclosa també a Catalunya amb el recompte del vot, sense que hi constin, ni s'indaguin, autors materials identificats com a responsables individuals actuants en llocs concrets de l'estranger.

D'altra banda, la simple promulgació normativa de l'article 18 del Decret 140/17, evidentment, no implica un acte delictiu. Caldria que, en compliment del Decret, es dugués a terme una conducta posterior punible. Per això, la magistrada Lamela, de l'AN, va creure necessari completar l'argument de la pretesa extraterritorialitat assenyalant el Diplocat (Consell de Diplomàcia Pública de Catalunya), “encarregat de promoure a l'exterior accions tendents a obtenir suports i simpatitzar amb el projecte secessionista per buscar el reconeixement internacional i l'expansió internacional del conflicte”. Aquesta promoció de simpaties i reconeixements tampoc no és possible emmarcar-la en cap precepte penal. Així, el doble argument de l'extraterritorialitat

esgrimit pel TS no té fonament sòlid. I sense aquest argument desapareix el pressupòsit d'extraterritorialitat que determinaria l'exclusió de la competència a favor del jutge predeterminat per la llei segons l'article 57.2 de l'Estatut de Catalunya, que és el TSJC.

Per tot això, l'absorció de la competència pel TS i l'AN resulta un artífici processal que, objectivament, no té més abast que evitar que el coneixement de la causa del procés recaigui sobre el TSJC, competent d'acord amb l'article 57.2 de l'Estatut de Catalunya, i per tant jutge predeterminat per la llei.

3.3. Dret de defensa

Per bé que Espanya és un estat de dret i que les persones acusades de delictes gaudeixen del dret de defensa en condicions homologables als estàndards europeus, en el decurs dels processos penals en curs esmentats més amunt s'han produït alguns fets que fan témer una afectació d'aquest dret. En particular:

1. En la instrucció de la causa que es coneix al Jutjat d'Instrucció n. 13 de Barcelona s'han denunciat diverses indefensions com ara que la causa va començar per uns fets particulars (declaracions del senador Santi Vidal) i ha acabat esdevenint una mena de causa general contra l'independentisme, en què s'inclouen tota mena de fets que van succeir mesos després de l'inici de la investigació. També el fet que moltes decisions judicials s'adopten per providència quan pel seu contingut haurien de ser interlocutòries, fet que dificulta la possibilitat de presentar recursos o l'àmplia investigació paral·lela de la policia judicial al marge del jutge instructor. A més, en alguns casos les persones investigades han denunciat que van declarar sense tenir clars els fets i els delictes pels quals eren investigades.

⁴³ STC 48/2003: “No solament vulneren el dret fonamental a la legalitat sancionadora les aplicacions de la norma sancionadora que se sustentin en una subsumpció dels fets aliena al significat possible dels termes de la norma aplicada, sinó que són constitucionalment rebutjables les que condueixin a solucions essencialment oposades a l'orientació material de la norma i, per això, imprevisibles per als seus destinataris (STC 54/2008, de 14 d'abril, FJ 4; 199/2013, de 5 de desembre, FJ 13; 29/2014, de 24 de febrer, FJ 3, i 185/2014, de 6 de novembre, FJ 5)”.

2. Actuacions de l'AN. Se cita Jordi Sánchez i Jordi Cuixart a declarar inicialment sense conèixer la denúncia del ministeri fiscal (6 d'octubre). En una segona compareixença (16 d'octubre) es decreta la presó provisional sense fiança.

Als membres del Govern, se'ls cita amb una antelació de menys de 48 hores (amb un dia festiu entre mig), temps clarament insuficient per preparar la defensa de delictes tan greus com els imputats. El resultat va ser que per a tots ells es va decretar presó provisional sense fiança (menys Santi Vila, a qui es va imposar una fiança de 50.000 euros, però que, no obstant això, va passar una nit a la presó).

3. Les actuacions del TS van tenir, en un primer moment, un caràcter més respectuós amb el dret de defensa, com demostra el fet que, mentre l'AN no havia donat temps material per preparar les declaracions de les persones acusades, el TS les va citar una setmana més tard.

Ara bé, en el decurs de la instrucció hi ha hagut alguns incidents que es podrien considerar limitatius del dret de defensa, com ara el fet que al lletrat d'un dels acusats en rebel·lia, l'expresident Puigdemont, no se li doni accés a l'expedient (fins a la seva detenció a Alemanya). També cal fer esment que quan el dia 23 de març es notifica la interlocutòria de processament a les persones acusades de rebel·lió (68 pàgines) se'ls dona només dues hores abans de començar la vista que, eventualment, acaba amb la determinació per l'instructor de la mesura cautelar de privació de llibertat per a totes elles.

El TEDH s'ha pronunciat sobre el dret de defensa en múltiples ocasions a partir de l'apartat tercer de l'article 6 del CEDH, que enuncia amb caràcter de mínims uns drets precisos de tipus processal garantits a la persona acusada. El dret de tota persona acusada a ser informada en el termini més curt possible de la naturalesa i de la causa d'acusació formulada contra ella. El TEDH recorda que les exigències del paràgraf 3 a)

de l'article 6 representen aspectes particulars del dret a un procés equitatiu garantit pel paràgraf 1 i també la particular atenció que cal posar en notificar un processament. En aquest sentit, ha afirmat: "L'acte d'acusació té un paper determinant en el procés penal: a comptar des de la notificació, la persona interessada té coneixement oficial de la base jurídica i fàctica dels greuges que li són formulats. La persona acusada ha de ser informada 'dins el termini més curt' i 'd'una manera detallada' de la causa d'acusació, és a dir, dels fets materials sobre els quals es fonamenta l'acusació i la naturalesa d'aquesta, és a dir, la qualificació jurídica dels fets. El TEDH considera que, en matèria penal, la informació precisa i completa dels càrrecs que pesen contra una persona acusada és una condició essencial de l'equitat del procés".⁴⁴ I va concloure que s'havia produït una vulneració del paràgraf 3 a) i b) de l'article 6 CEDH, combinat amb el paràgraf 1 de la mateixa disposició, perquè va estimar el següent: "La defensa ha hagut d'afrontar dificultats excepcionals. Vist que les informacions contingudes en l'acte d'inculpació es caracteritzaven per la seva imprecisió pel que fa a detalls essencials com la data i el lloc del delictes, els quals han estat diverses vegades contradits i modificats al llarg del procés [...]".⁴⁵

Quan un tribunal, en ús de les prerrogatives que li atorga l'ordenament vigent, requalifica els fets, ha de facilitar a la persona processada la possibilitat d'exercir el dret a la defensa, donant-li el temps necessari i ajornant, si cal, la vista pública perquè pugui organitzar la seva línia de defensa en funció de la requalificació.⁴⁶ Disposar de les facilitats necessàries per organitzar la defensa també pressuposa que la defensa lletrada pugui disposar del temps suficient per preparar-se degudament.

El Síndic entén que la citació a principis d'octubre de Jordi Sánchez i de Jordi Cuixart per part de l'AN sense conèixer la denúncia del ministeri fiscal, la citació de tots els membres del Govern amb una antelació de

⁴⁴ Sentència Mattoccia contra Itàlia, de 25 de juliol de 2000, par. 58 i 59.

⁴⁵ Sentència Mattoccia contra Itàlia, de 25 de juliol de 2000, par. 71 i 72.

⁴⁶ Sentència Sadak i altres contra Turquia, de 17 de juliol de 2001, par. 57 i 58.

menys de 48 hores, la denegació d'accés a l'expedient a l'advocat d'una de les persones acusades en rebel·lia fins a la seva detenció, i la notificació de la interlocutòria de processament a les persones encausades de rebel·lió només dues hores abans de començar la vista, entre altres actuacions, vulneren i dificulten els drets de defensa.

3.4. Principi de legalitat penal

L'anàlisi sobre l'aplicabilitat del dret penal als fets ha de partir, tal com s'assenyala en el primer apartat i com s'apuntava en l'*Informe-síntesi al voltant dels fets de l'1-O*, del fet que convocar consultes populars no emparades legalment no té rellevància penal. L'exposició de motius de la Llei orgànica 1/2005, esmentada prèviament, assenyala:

“El dret penal es regeix pels principis d'intervenció mínima i proporcionalitat, segons té assenyalat el Tribunal Constitucional, que ha reiterat que no es pot privar una persona del dret a la llibertat sense que sigui estrictament imprescindible. En el nostre ordenament hi ha altres formes de control de la legalitat diferents de la via penal. Així, l'exercici de les potestats de convocar o promoure consultes per a qui no les té legalment atribuïdes és perfectament controlable per vies diferents de la penal.”

En absència d'aquest tipus penal, el ministeri fiscal i els diferents jutjats que instrueixen les causes penals assenyalades més amunt intenten encabir els fets en altres tipus delictius. Aquest encaix, que eventualment es podria trobar en altres tipus penals de molta menor intensitat, resulta del tot improcedent quan es pretén qualificar els fets dins dels tipus de sedició o rebel·lió i d'altres, com s'assenyalarà seguidament.

El principi de legalitat es va infringir des del moment en què els òrgans judicials (AN, TSJC i TS) van assumir la tesi del fiscal

general de l'Estat, que qualifica indiciàriament els fets com a delictes de rebel·lió i sedició. El principi de legalitat abasta “la garantia material de tipicitat sancionadora concretada en el mandat de taxativitat (*lex certa*), que es concreta en l'exigència de predeterminació normativa de les conductes il·lícites i de les sancions corresponents”. Aquesta exigència afecta el legislador i l'interpret jurisdiccional (STC146/17), i en tot cas ha de ser “coherent amb la substància del delictes i raonablement previsible” (STEDH Cas del Rio contra Espanya, par. 92). La interpretació proposada pel fiscal general de l'Estat i assumida pels òrgans judicials és sospitosament nova, i per això no és raonablement previsible. A més, no és coherent amb el significat possible del marc històric i vigent de la previsió legal continguda en el text dels articles que descriuen i castiguen els delictes de rebel·lió i sedició.

També es trenca el principi de legalitat, en el seu vessant d'exigència de proporcionalitat, quan els òrgans judicials assumeixen la qualificació inicial del fiscal general de l'Estat, que atribueix a determinats responsables polítics i cívics responsabilitat criminal amb base en els preceptes penals de màxima severitat punitiva de les vigents lleis penals, com ara els delictes de rebel·lió i sedició, castigats amb penes molt superiors a altres delictes de màxima reprovació social o humanitària.⁴⁷

3.4.1. Rebel·lió

La base per a l'atribució del delictes de rebel·lió és la descripció d'un pretès concepte de violència, element essencial del delictes de rebel·lió, que consisteix a alçar-se violentament i públicament per aconseguir, entre d'altres, l'objectiu de declarar la independència d'una part del territori nacional (article 472 CP). L'objecte formal del procés, d'acord amb l'article 472, ha de ser l'alçament públic i violent.

⁴⁷ Als caps rebels se'ls imposa pena de 15 a 25 anys de presó, als comandaments subalterns de 10 a 15, i als simples participants de 5 a 10. Si en ocasió de la rebel·lió “s'han desviat cabals públics de la seva legítima inversió “la pena seria de 25 a 30 anys. Per a una correcta apreciació de l'absència de proporcionalitat d'aquestes penes, és bo recordar que l'homicidi està penat amb presó de 10 a 15 anys, l'assassinat de 15 a 25 i la violació de 6 a 12 anys.

No obstant això, l'objectiu efectiu de la indagació i persecució duta a terme pel fiscal general de l'Estat, l'AN i el TS és l'activitat política i cívica independentista, segons reconeix explícitament el magistrat instructor.⁴⁸

Els fets descrits pel fiscal i els jutges instructors per sustentar aquest objectiu específic d'indagació i de persecució són argumentalment artificiosos i no es corresponen suficientment amb la realitat ocorreguda.⁴⁹

Si l'alçament públic per aconseguir aquest mateix fi s'hagués fet sense violència, no es completarien els elements del tipus penal, és a dir, no hi hauria delictes de rebel·lió. Una altra cosa seria que en el curs d'aquesta manifestació es produïssin fets mereixedors de retret penal, com ara danys, lesions o desordres públics, imputables als que en fossin els autors, però no atribuïbles als organitzadors i

participants de la manifestació aliens a aquests hipotètics posteriors delictes. Però cal insistir: l'activitat política, cívica o parlamentària, dirigida a aconseguir la independència d'una part del territori de l'Estat no és, per si sola, constitutiva de delictes. Així s'ha de deduir de la doctrina del TC (STC 42/14).⁵⁰

Segons el TC, l'independentisme té cabuda en l'ordenament, és a dir, en l'ordenament jurídic, polític, parlamentari i cívic. Quan el TC determina que l'intent de consecució efectiva de la independència només es pot realitzar pels procediments de reforma de la Constitució, evidentment s'està referint als procediments parlamentaris que preveuen els articles 166 i següents CE, és a dir, a les vies processals. Amb això no està prohibint qualssevol altres activitats constitucionalment vàlides que precedeixin o acompanyin aquella tramitació i siguin conduents a aquest mateix fi, en el marc del dret de manifestació, de la llibertat

⁴⁸ A (1). L'instructor concreta quin és l'objectiu de la seva indagació quan en la interlocutòria de 22 de gener de 2018 (FJ 2, par. 5) denega la petició de la Fiscalia d'activar l'ordre internacional de detenció de Puigdemont a Dinamarca. El magistrat instructor argumenta que l'estratègia de Puigdemont consistiria a "assolir en la investidura el vot que parlamentàriament no pot obtenir [...]". I aquesta "estratègia anticonstitucional i il·legal [...]", aquest procediment està cridat a posar fi [...]. És clar: segons el magistrat instructor, el procediment no està cridat a investigar i, si escau sancionar, la pretesa violència com a mode il·lícit d'intervenció política, sinó a posar fi a una activitat política i parlamentària simplement il·legal, però no necessàriament punible.

⁴⁹ El fragment següent és especialment il·lustratiu del caràcter esbiaixat i tendencios de la descripció de fets que proporciona la interlocutòria: "Les mobilitzacions i les concentracions tumultuàries desenvolupades en oposició a les ordres de les autoritats judicials, les convocatòries massives per impedir als agents de l'autoritat complir amb les seves funcions, els actes d'assetjament en forma d'escarnis als membres de la Policia Nacional i de la Guàrdia Civil en els seus llocs de treball i de descans, exemplifiquen com les persones querellades no buscaven simplement comptar amb el suport dels ciutadans per dur a terme el seu projecte independentista dins de la legalitat constitucional, la qual cosa no seria objecte de cap retret, sinó de crides directes o indirectes, a través de les entitats sobiranistes, a la mobilització popular o ciutadana com a mitjà intimidatori i violent per aconseguir la finalitat secessionista. L'actitud d'oberta oposició contra l'ordre legal i constitucional d'una multitud de persones mobilitzades creava una força intimidatòria suficient per, per si sola, impedir a les forces de l'ordre establert d'actuar o dissuadir-los-en davant el perill que aquest moviment insurrecte de la multitud pogués degenerar en oberta violència, com així va ocórrer en alguns episodis relatats, en què els agents de l'autoritat van haver de replegar-se per evitar aquestes conseqüències no desitjades. En efecte, els agents de les forces i els cossos de Seguretat de l'Estat, a més de trobar-se davant una multitud enfervorida que desplegava tota la força de la seva superioritat numèrica, o de concentracions pressionant perquè no poguessin complir amb les seves obligacions, també van ser objecte d'actes de violència material amb danys en vehicles policials i de violència física com en la jornada del dia 1 d'octubre, en què, a més d'aquesta violència compulsiva, acompanyada de crits i insults, van arribar a produir-se actes violents, també relatats, com puntades a agents de l'autoritat o llançament de cadires i de pedres contra ells. El fiscal general de l'Estat, en les pàgines 58 a 66 de la seva querella, enumera i descriu els incidents que, a criteri seu, van constituir els actes de violència física contra els agents de la Policia Nacional i la Guàrdia Civil".

⁵⁰ "Ara bé, la primacia de la Constitució no s'ha de confondre amb una exigència d'adhesió positiva a la norma fonamental, perquè en el nostre ordenament constitucional no té cabuda un model de "democràcia militant", és a dir, "un model en què s'imposi, no ja el respecte, sinó l'adhesió positiva a l'ordenament i, [...]"

d'expressió, etc. Només és reprotxable penalment quan es prepari o es defensi vulnerant principis democràtics, drets fonamentals o mandats constitucionals que hagin estat previstos legalment com a béns jurídics tutelats penalment. I, en conseqüència, no és admissible, per al TC, la criminalització del plantejament independentista per si mateix. Per tot això el fiscal general va construir la seva querella sobre la base de la violència constitutiva de la rebel·lió, manera imprescindible per assolir les màximes cotes de reacció punitiva.⁵¹

La pretensió punitiva exasperant del fiscal general s'ha anat confirmant amb les resolucions del magistrat instructor, totes prefigurades o corroborades pels atestats de la Guàrdia Civil, i ratificades pel TS. Aquest concepte de violència, essencial per constituir el delictes de rebel·lió, implica una clara interpretació extensiva

incompatible amb l'exigència de l'article 4.1 del Codi penal i l'article 4.2 del Codi civil. Significa una interpretació del concepte de violència que és contradictòria, erràtica i distorsionada. Abasta indistintament situacions dispars. Unes vegades es refereix a incidents de lleu violència reactiva davant la intervenció de la força pública, notòriament desproporcionada. Altres vegades arriba a sostenir que, perquè l'alçament públic sigui violent, no cal que incorpori fets lesius o perjudicials contra persones o béns. Així es construeix un concepte extensiu de violència moral o intimidatòria que desborda les previsions legals i la interpretació jurisprudencial fins ara consolidada. Al·ludeix a la força intimidatòria de la multitud que pot degenerar en oberta violència. O parla de la multitud enfervorida que desplegava tota la força de la seva superioritat numèrica.⁵²

primer lloc, a la Constitució "(STC 48/2003, FJ 7; doctrina reiterada, entre d'altres, en les STC 5/2004, de 16 de gener, FJ 17; 235/2007, FJ 4; 12/2008, FJ 6, i 31/2009, de 29 de gener, FJ 13). Aquest tribunal ha reconegut que tenen cabuda en el nostre ordenament constitucional les idees que es vulguin defensar i que "no hi ha un nucli normatiu inaccessible als procediments de reforma constitucional" (entre d'altres, STC 31/2009, FJ 13).

El plantejament de concepcions que pretenguin modificar el fonament mateix de l'ordre constitucional té cabuda en el nostre ordenament, sempre que no es prepari o defensi a través d'una activitat que vulneri els principis democràtics, els drets fonamentals o la resta dels mandats constitucionals, i el intent de la seva consecució efectiva es faci en el marc dels procediments de reforma de la Constitució, ja que el respecte a aquests procediments és, sempre i en tot cas, inexcusable (STC 103/2008, FJ 4)".

⁵¹ Cal recordar que la redacció del vigent article 472 CP que defineix el delictes de rebel·lió va ser objecte d'un intens debat parlamentari quan es va redactar l'anomenat *Codi penal de la democràcia*, de 1995. D'aquest debat, en va resultar una modificació transcendental pel que fa als precedents articles 214 i següents vigents fins aleshores. Fins a la reforma de l'any 1995 hi havia dos tipus de rebel·lió que anomenaven rebel·lió pròpia (art. 214) i rebel·lió impròpia (art. 217). En la pròpia es requeria només "alçar-se públicament" per als fins previstos, entre els quals hi havia "declarar la independència d'una part del territori nacional". La impròpia la perpetraven "els que, sense alçar-se contra el Govern, cometin, per astúcia o per qualsevol altre mitjà, algun dels delictes de l'article 214". La reforma de 1995 va eliminar la rebel·lió impròpia i, a proposta transaccional del Grup Parlamentari d'IU-IC, va afegir a l'alçament públic el requisit de violència.

⁵² Si ens atenem al concepte legal de intimidació cal recordar que l'article 1.267 del Codi civil defineix la intimidació com a acció que inspira el temor racional i fundat de patir un mal imminent i greu en la seva persona o béns. La Sentència del TS de 8 de febrer de 2007 exposa "per violència s'ha entès l'ús de força física, i així, com recorda la Sentència del TS 1546/2002, de 23 de setembre, s'ha dit que equival a escomesa, coacció o imposició material, i implica una agressió real més o menys violenta, o per mitjà de cops, empentes, esquinçaments, és a dir, força eficaç i suficient per vèncer la voluntat de la víctima (STS de 18 d'octubre de 1993, 28 abril i 21 de maig de 1998, i 1145/1998, de 7 d'octubre). Mentre que la intimidació és de naturalesa psíquica i requereix l'ocupació de qualsevol força de coacció, amenaça o intimidació amb un mal racional i fundat (STS 1583/2002, de 3 d'octubre). En ambdós casos han de ser idònies per evitar que la víctima actuï segons les pautes derivades de l'exercici del seu dret d'autodeterminació, idoneïtat que dependrà del cas concret, ja que no n'hi ha prou d'examinar les característiques de la conducta de l'acusat, sinó que cal relacionar-les amb les circumstàncies de tot tipus que envolten la seva acció. Sembla inconcebible que aquesta força moral es pugui exercir sobre l'Estat o les seves institucions, per la naturalesa psíquica exigible en la víctima. No cal atribuir a l'Estat capacitat per patir un temor racional i fundat de patir un mal imminent i greu, ateses les circumstàncies d'evident inadequació entre la pretesa violència intimidatòria i la clamorosa superioritat de la capacitat d'autoprotecció de les institucions de l'Estat.

En la interlocutòria de 5 de gener de 2018 el TS confirma i reforça el criteri de l'instructor, amb un argument certament imaginatiu, assegurant la futura viabilitat d'aquesta qualificació, i perfilant i matisant el concepte de violència. Segons el TS, hi ha la violència des del moment en què van actuar pretenent la declaració d'independència i situant-se fora de l'estat de dret, fent-ho “des de l'exercici del poder, la qual cosa explica que no necessitessin utilitzar en aquell moment la violència per assaltar-lo com a pas previ per a l'execució del pla” (fonament jurídic segon). I encara perfila més la conceptualització de la violència quan en la interlocutòria de 5 de gener de 2018 afirma que “es dedueix de la desobediència frontal a la legalitat vigent i per la incitació als seus partidaris a mobilitzar el carrer, fins a enfrontar-se, fins i tot físicament, amb la finalitat d'obligar l'Estat a reconèixer la independència que proclamen [...]”. A aquesta nova aportació jurisprudencial, s'hi afegeix una altra novetat igualment preocupant que consisteix a introduir una espècie de dol eventual de futura violència exercida per tercers, fins i tot si és reactiva davant la intervenció de la força pública amb una energia que, segons el TS, també hauria de ser prevista per les persones imputades.⁵³

El TS completa aquesta artificiosa argumentació amb la insòlita construcció d'una violència sense violència, la “violència incruenta”. Assumeix com a plausible una aportació feta per la querella del fiscal general (p. 103), que apunta a una doctrina jurisprudencial esgrimida en un supòsit ben diferent, com ara el cas del cop d'estat del 23 de febrer de 1981. En aquella sentència (STS de 22 d'abril de 1984), el TS va afirmar que la rebel·lió és violenta encara que sigui incruenta perquè “el que es projecta com a incruent es torna violent i bel·licós tan aviat com s'ofereix resistència o oposició als plans dels rebels”. Es referia el TS a alguns exemples de pronunciaments militars de la recent història d'Espanya, com ara els de Pavia (1884), Martínez Campos (1875) i Primo de Rivera (1923). L'equiparació d'aquells generals colpistes, o de la conducta de Tejero i els seus còmplices, amb la de les persones objecte de querella pels fets del procés resulta desproporcionada, distorsionada, injusta i molt preocupant.⁵⁴

3.4.2. Sedició

Un cop conclosa pràcticament la fase d'investigació del TS i l'AN, es van dictar les interlocutòries de processament

⁵³ En el FJ 2, punt 4, el TS diu el següent: “Com a membre del Govern de la Generalitat de Catalunya, [Junqueras] [...] ha incitat els seus partidaris a oposar-se a l'acció de l'Estat que tractés d'impedir l'execució del seu pla. Aquesta forma de procedir implica, per la seva pròpia naturalesa, que els partidaris d'aquesta opció havien d'acudir a defensar-la mitjançant aquestes vies de fet, ja que el seu propi plantejament exclouia la referència al dret com a via útil per assolir l'objectiu proposat. És clar que el recurrent sabia que [...] l'Estat hauria d'actuar per evitar que, mitjançant fets consumats, aconseguissin aquest mateix objectiu. En aquestes condicions [...] era previsible que, amb una alta probabilitat, es produïssin enfrontaments contra els agents de les forces de l'Estat que pretenguessin el compliment de les lleis vigents, i que també previsiblement i amb una alta probabilitat degenerarien en episodis de violència. Així va ocórrer, entre d'altres, en els dies 20 i 21 de setembre i el mateix dia del referèndum, 1 d'octubre”. I continua argumentant a continuació: “És cert que no consta que el recurrent hagi participat executant personalment actes violents concrets. Tampoc no consta que donés ordres directes en aquest sentit. Però, mitjançant la defensa pública de la independència unilateral i fora de tota consideració i respecte a la llei vigent a l'Estat [...] ha impulsat els partidaris de la seva posició a mobilitzar-se públicament, ocupant espais públics, amb la finalitat de fer efectiva la declaració unilateral d'independència. És clar que tant el recurrent com els altres sabien que l'Estat no podia ni pot consentir aquesta classe d'actes, que desconeixen i impedeixen l'aplicació de les lleis que regeixen l'estat democràtic de Dret, i que actuaria a través dels mitjans a la seva disposició, entre els quals hi ha l'ús legítim, i com a tal, proporcionat i justificat, de la força. Era previsible, en aquesta situació, que, amb una alta probabilitat, es produïssin enfrontaments en els quals aparegués la violència”.

⁵⁴ I més encara, en la seva compareixença davant el Senat de 18 de gener de 2018 el ministre de l'Interior va presentar els fets objecte d'investigació penal com a resistència passiva organitzada, mai d'alçament violent.

pertinents. El 21 de març de 2018 el magistrat instructor del TS va processar les persones investigades per delictes de rebel·lió, desobediència i malversació. El 4 d'abril de 2018 el Jutjat Central 3 de l'AN va processar altres persones pels mateixos fets i els va qualificar com a delictes de sedició i organització criminal. L'endemà, 5 d'abril, es va dictar la resolució del Tribunal Superior de Justícia del Land Schleswig-Holstein, que denegava provisionalment l'ordre de detenció i de lliurament cursada pel magistrat del TS espanyol contra Puigdemont pel delictes de rebel·lió. El tribunal alemany estimava que la violència no tenia prou entitat per doblegar l'Estat. El TS va confirmar el processament dictat pel magistrat instructor (17 d'abril), tot i que va aprofitar l'ocasió, en el fonament jurídic quart, punt 2, per mostrar la seva contrarietat amb la decisió del tribunal alemany, al qual va rebatre de manera extemporània i desconsiderada.

En la interlocutòria de processament del Jutjat Central 3 de l'AN, de 4 d'abril de 2018, s'afirma categòricament que no hi va haver violència en els esdeveniments de setembre i de l'1 d'octubre.⁵⁵ I el TS, en la interlocutòria de 17 d'abril, que confirma la interlocutòria de processament de 21 de març, va admetre l'eventualitat “del supòsit que no es constates prou l'element de la violència en el cas concret” (FJ 4, punt 3). Amb aquest plantejament alternatiu acollia la posició del ministeri fiscal, que en la seva querella inicial havia proposat la qualificació alternativa de sedició davant l'alta probabilitat que la qualificació jurídica dels fets esdevinguts els dies 20 i 21 de setembre i 1 d'octubre com a delictes de rebel·lió no fos, finalment, sostenible, per la inconsistència de l'argument artificiosos de la violència.

Segons l'article 544 del Codi penal són reus de sedició els que, sense estar compresos en el delictes de rebel·lió, s'alcin públicament

i tumultuària per impedir per la força o fora de les vies legals a qualsevol autoritat, corporació oficial o funcionari públic l'exercici legítim de les seves funcions, o el compliment dels seus acords o de les resolucions administratives o judicials.

Per tant, hi ha dues maneres de cometre la sedició impedit a l'autoritat o als seus agents complir la seva funció: o per la força o fora de les vies legals. Un cop descartada la força o la violència, tal com fa el jutjat de l'AN, o admet eventualment el TS, la qualificació dels fets de 21 i 22 setembre i 1 d'octubre com a delictes de sedició no podria ser en aplicació de la previsió de l'article 544 CP consistent a “impedir per la força”. Només pot ser-ho en aplicació de l'altra previsió, consistent a actuar “fora de les vies legals”.

La mobilització, ocupant espais públics, per manifestar la voluntat independentista, o per reclamar-la o exigir-la, no és actuar fora de les vies legals. És part essencial del dret de manifestació que preveu l'article 21 de la CE. En cap de les nombroses resolucions judicials que expressen les raons de les persecucions penals en curs es motiva com a base de la pretesa il·licitud que els manifestants portessin armes, o que l'autoritat hagués prohibit les manifestacions perquè hi concorregués perill per a persones o béns, únics supòsits previstos per la CE per limitar el dret de reunió i manifestació.

3.4.3. Altres qualificacions penals desproporcionades

1. Organització criminal

La interlocutòria de processament del Jutjat 3 de l'AN envaeix la funció del legislador i crea un nou tipus de sedició agreujat que no està previst en el Codi penal. Simultàniament envaeix l'àmbit de la jurisdicció del TS en negar l'existència

⁵⁵ La interlocutòria conté aquest raonament: “La sentència del Tribunal Suprem de 1991.07.03 indica que ‘la rebel·lió tendeix a atacar el desenvolupament normal de les funcions primàries de legislar i governar, i la sedició tendeix a atacar les secundàries d'administrar i jutjar’, això no és obstacle per qualificar jurídicament els fets com a sedició quan, sense concórrer l'element de la violència (que exigeix la rebel·lió ex art. 472 CP), la finalitat dels participants en l'alçament sigui no només impedir l'aplicació de les lleis, el legítim exercici de les funcions d'autoritats, corporacions oficials o funcionaris, el compliment dels seus acords o de les resolucions administratives o judicials, sinó, a més, declarar il·legalment la independència d'una part del territori nacional”.

de violència en els mateixos fets que el TS afirma que són constitutius de violència, si bé finalment admet la possibilitat que no sigui suficient. Aquesta invasió de la jurisdicció també s'observa en l'exasperació penal resultant del processament per organització criminal: "s'ha pogut comprovar l'existència d'una complexa i heterogènia organització unida pel propòsit d'aconseguir la secessió de la comunitat autònoma de Catalunya i la seva proclamació com a república independent, que alteraria l'organització política de l'Estat, i amb això la forma de Govern, amb una clara contravenció de l'ordre constitucional i estatutari. Per aconseguir el seu propòsit, els integrants de l'organització han elaborat una premeditada estratègia perfectament coordinada, d'acord amb un pla comú i amb repartiment de papers i responsabilitats entre autoritats governamentals, parlamentàries i civils, principalment per mitjà d'associacions independentistes, com ara l'ANC i Òmnium" (antecedent de fets 3r).

És una opinió gairebé unànime que els delictes de rebel·lió i sedició són tipus penals la consumació dels quals es produeix sense necessitat que s'hagi materialitzat el propòsit últim buscat pels autors. Per tant, l'organització i la distribució de funcions en el grup són part integrant de la conducta típica. Les disposicions comunes als dos delictes (art. 546 i 549 que remeten als art. 474 i 479 a 484) preveuen expressament l'existència d'organització, caps coneguts o presumptes, participació d'autoritats i de funcionaris. Aquestes previsions típiques evidencien que l'organització és part essencial dels tipus penals de rebel·lió o sedició. Per aquesta raó, el TS, referint-se als mateixos fets, no processa per organització criminal, i explica que "el delicte de rebel·lió és un delicte tendencial i que presenta una configuració plurisubjetiva o d'intervenció múltiple que fa de la rebel·lió una realitat delictiva essencialment d'acord amb el repartiment de tasques entre els diferents partícips. I la realització d'aportacions parcials, però rellevants i essencials en l'execució, comporta un domini funcional del fet que condueix a la responsabilitat quan s'acompanya del contingut intel·lectual i intencional del tipus delictiu".

És impossible que uns mateixos fets siguin valorats juridicopenalment per tres jutges

d'instrucció, TS, AN i Jutjat 13 de Barcelona, com si es tractessin de fets diferents, amb el perill, ja consumat, que les valoracions siguin diferents. Ni tan sols es tracta d'un supòsit de delicte continuat de l'article 74 (actuar segons un pla preconcebut i amb infracció preceptes iguals o similars). Es tracta d'una conducta plurisubjetiva de convergència, que requereix la unió de voluntats per a la consecució d'un propòsit comú. Sense aquesta convergència de voluntats, la rebel·lió o la sedició són impossibles. La qualificació de sedició i, a més a més, d'organització criminal és, per tant, redundant i implica infringir el mandat de *non bis in idem* (no ser processat dos cops pel mateix).

Tot això comporta una greu inseguretat jurídica: 1. En la descripció dels fets. 2. En la determinació dels delictes objecte del procés. 3. En la imputació dels fets a les persones processades. 4. I en la determinació del jutge competent.

L'objectiu evident d'aquesta reduplicació punitiva no és únicament incrementar la severitat de la persecució penal. És, abans que res, construir l'antecedent necessari per fer possible la detenció i el lliurament automàtics de les persones processades que no estan a disposició de la justícia espanyola. El magistrat instructor del TS, després de diversos avatars processals que no són del cas en aquest moment, va dictar ordre de detenció i entrega contra Puigdemont i altres persones processades. La Llei 23/14, que incorpora en la legislació espanyola la Decisió marc de reconeixement mutu de resolucions judicials a la Unió Europea, estableix en l'article 47.1 que quan s'emeti l'ordre europea per algun dels delictes de l'article 20.1 "s'acordarà el lliurament sense control de la doble tipificació d'aquests". El primer delicte de la llarga enumeració de l'article 20.1 és l'organització criminal. Si els tribunals dels països receptors acceptessin l'existència d'una organització criminal, el lliurament a Espanya de les persones reclamades seria indiscutible i immediata.

El canvi de qualificació apuntat per l'AN, sense alteració dels fets, té aparença de frau de llei per esquivar la argumentació del tribunal alemany, però podria significar un canvi qualitatiu del procés, si se'n deriven noves detencions a l'estranger, lliuraments a la justícia espanyola i consegüents presons.

2. Terrorisme

La Llei orgànica 2/15 va modificar el tractament del terrorisme en el Codi penal amb una redacció tan imprecisa que, des de perspectives ultrarepresives, s'ha suggerit que el text actual permetria l'aplicació del delictes de terrorisme a les conductes que són objecte dels processos del TS i l'AN.

El vigent article 573 castiga qui cometi un delictes greu contra la vida, la integritat física, la llibertat, i altres interessos, amb la finalitat, entre d'altres, de subvertir l'ordre constitucional. L'article 573 bis disposa les penes aplicables segons la gravetat del resultat lesiu. En el punt quart disposa una pena de 10 a 15 anys quan en resulti "una altra lesió". Aquests suggeriments ultrarepresius entenen que les lesions sofertes pels agents de l'autoritat el dia 1 d'octubre serien adequades per completar l'encaix dels fets de l'1-O en el delictes de terrorisme, que, a més, és dels que imposen el lliurament immediat conforme a l'article 20.1 de la Llei 23/14.

Aquesta perspectiva ultrarepresiva és insostenible. L'aplicació d'un delictes de resultat penat amb tanta severitat requereix que la conducta causant del resultat sigui directament imputable a la persona acusada, i que aquesta actuï amb dol directe. Imputar una conducta tan greu a qui tan sols s'acusa d'haver mobilitzat persones que podrien produir els efectes lesius és desproporcionat i antijurídic. D'altra banda, la previsió inicial de l'article 573 exigeix que es cometi un delictes greu, qualitat a què no arriben les lesions sofertes pels agents.

L'aplicació del delictes de terrorisme a les persones acusades pels fets de l'1-O és, sobretot, inacceptable, perquè no es correspon amb l'esperit de la Llei orgànica 2/15. En l'exposició de motius d'aquesta llei orgànica s'assenyala que respon a la Resolució del Consell de Seguretat de les Nacions Unides 2178 (2014), de 24 de setembre, que recull la profunda preocupació de la comunitat internacional per la recrudescència de l'activitat

terrorista, i en particular del terrorisme internacional de caràcter gihadista, amb noves formes d'agressió cruels. Servir-se d'unes previsions legals destinades a la persecució dels pitjors crims terroristes per perseguir conductes polítiques pràcticament sempre pacífiques és una distorsió inacceptable del Codi penal, i un ús injust d'una voluntat internacional d'autoprotecció que en l'hipotètic cas, no desitjable, que trobés acollida en seu judicial, portaria aparellada la unànime repulsa de la comunitat internacional.

3.5. Presó provisional, llibertat personal, llibertat ideològica i drets polítics

L'article 6 CEDH estableix que tota persona té dret a un judici equitatiu i, en concret, que tota persona acusada d'una infracció es presumeix innocent fins que la seva culpabilitat hagi estat legalment establerta. Al seu torn, l'article 5. 3 CEDH reconeix el dret "a ser jutjat en un termini raonable o a ser alliberat durant el procediment": no es tracta d'una opció entre jutjar o alliberar, sinó que cal deixar en llibertat una persona detinguda a partir de l'instant en què mantenir-la privada de llibertat deixa de ser raonable.⁵⁶

Des d'aquesta perspectiva, que la CE comparteix, la presó provisional –prèvia a una condemna penal de privació de llibertat–, per tal com suposa una gravíssima lesió del dret fonamental a la llibertat individual, només es pot entendre amb caràcter absolutament excepcional quan es dona alguna de les causes taxades legalment, que s'han d'interpretar restrictivament: risc de fuga, de reiteració delictiva, de destrucció o ocultació de proves, i per evitar que la persona pugui actuar contra béns jurídics de la víctima.

En aquest mateix sentit, cal destacar que el TC des de feia dècades havia establert una doctrina consolidada, que avui sembla oblidada amb relació procés català, en la qual es declarava que en aplicar les causes taxades que justifiquen la presó provisional,

⁵⁶ Sentència Neumeister contra Àustria, de 27 de juny de 1968, par. 4.

els òrgans judicials havien de ponderar “la concurrència dels interessos en joc: la llibertat d’una persona la innocència de la qual es presumeix, d’una banda; la realització de l’administració de justícia i l’evitació de fets delictius, de l’altra”, i afegia que la presó provisional només es podia legitimar si els òrgans judicials en aplicar-la l’entenien com “una mesura d’aplicació excepcional, subsidiària, provisional i proporcionada a la consecució dels fins constitucionals que la legitimen” (vegeu STC 128/1995, 66/1997, 44/1997). És més, de manera molt significativa, el TC afegia que “no es poden considerar motivacions (de presó provisional) ajustades a les exigències constitucionals les que no ponderen els drets i els interessos en conflicte de la manera menys onerosa per a la llibertat” (STC 165/2000 FJ 6).

Doncs bé, en els casos que aquí s’analitzen s’han decretat nou presons provisionals en apreciar risc de fuga i perill de reincidència delictiva apartant-se dels criteris fixats reiteradament pel TC i, a més, s’hi ha afegit una causa de privació de llibertat, l’ideari polític dels presos, que no solament no està prevista legalment, sinó que és contrària al dret a la llibertat ideològica.

Així, per exemple, la reiteració delictiva s’aplica malgrat que les persones investigades/processades hagin estat destituïdes o hagin deixat els càrrecs des dels quals pretesament havien comès els delictes que se’ls imputen, i malgrat que han manifestat de manera clara i reiterada en seu judicial la seva decisió de no dur a terme les actuacions pels quals se’ls ha processat. En alguna interlocutòria la reincidència es basa, sense més, no a l’actuació de les persones processades, sinó a les hipotètiques i futures actuacions de terceres persones. La mateixa feblesa presenten, a partir del cànon de constitucionalitat establert pel TC, els arguments relatius al risc de fuga: no sembla que els jutges instructors hagin tingut en compte el caràcter extraordinari i subsidiari de la presó provisional, ni que hagin ponderat els interessos i els drets concurrents, i menys encara que hagin

tingut en compte exigència de l’aplicació menys onerosa per al dret a la llibertat.

Encara resulta més reprovable, però, el fet ja esmentat que el jutge instructor del TS argumenti el risc de reiteració delictiva sobre la base de l’ideari polític de les persones empresonades i d’una part de la societat.⁵⁷ Aquest ideari –la independència de Catalunya– no és punible ni il·lícit, tal com es desprèn inequívocament de la Sentència 42/2014 del TC. En aquesta decisió, el TC va afirmar que tenen cabuda en el si de l’ordenament constitucional totes les idees, fins i tot les que pretenen alterar el fonament mateix de l’ordre constitucional, i que es poden desplegar activitats preparatòries tendents a aquest objectiu.⁵⁸

Aquests mateixos retrets es poden aplicar *mutatis mutandis* amb relació a les mesures cautelars adoptades pels jutges instructors i pel mateix TC que limiten desproporcionadament els drets polítics dels membres del Parlament empresonats o que són a l’estranger.

En la jurisprudència del TEDH, es justifica la privació de llibertat d’una persona imputada per un delictes quan hi ha indicis que permeten creure que intentarà fugir i sostreure’s de la justícia i la detenció apareix com el sol mitjà que permet garantir el bon desenvolupament del procediment i la seva compareixença a judici, atesa la seva personalitat, la natura de la infracció que li és imputada i la gravetat de la pena que li pot ser imposada. És necessari, però:

“Que les raons invocades per les autoritats per justificar l’aplicació d’una mesura privativa de llibertat es completin amb elements factuais concrets referits al suspecte. Dit altrament, cal que els motius invocats per les autoritats puguin ser, en les circumstàncies de la causa, convincents i pertinents [...]. En el cas del demandant [...], les autoritats no han examinat la possibilitat d’aplicar mesures menys intrusives previstes en el dret intern [...], ordenar la seva conducció a l’audiència per

⁵⁷ Per a totes, interlocutòria de 12 d’abril de 2008, FJ 6.

⁵⁸ Informe-síntesi de les actuacions del Síndic de Greuges al voltant de l’1 d’octubre, novembre 2017, p. 18.

la policia, [...] imposar-li una fiança [...], la garantia personal d'un tercer [...], posar-lo sota vigilància policial. El Tribunal assenyala que el Codi de procediment penal imposa al jutge examinar abans l'aplicació de mesures menys severes que la privació de llibertat i, en el cas que opti per aquesta darrera, explicar les raons que la justifiquen”.⁵⁹

No sembla que aquests criteris s'estiguin respectant en les decisions de decretar mesures provisionals de privació de llibertat, i encara menys pel que fa a les sol·licituds de permisos especials per acudir a plens del Parlament de Catalunya.

La decisió de mantenir una persona en detenció provisional ha de ser degudament i suficientment motivada, sobretot quan se succeeixen demandes de llibertat condicional i decisions judicials denegatòries. En cada ocasió, les autoritats judicials han de valorar de manera concreta els arguments invocats per la persona interessada. El risc que la persona imputada se sostregui a l'acció de la justícia que pugui exercir pressions sobre els testimonis o alterar mitjans probatoris, el perill que pugui repetir les infraccions de les quals de l'acusa, la complexitat de l'assumpte o les necessitats de la instrucció poden justificar la detenció i el manteniment en detenció, en tot cas en un primer moment, però després el pas del temps fa canviar les coses i els motius que inicialment justificaven la mesura perden consistència i deixen de ser pertinents i suficients.

Invocar la gravetat de la infracció i imperatius d'ordre públic pot ser un element pertinent en el primer estadi de la detenció, però ja no ho serà més tard si no es fa evident que l'ordre públic resulta efectivament amenaçat; el risc d'escapolir-se no es pot apreciar només segons la gravetat de la pena que pugui ser imposada a la persona imputada i, pel que fa el risc de reincidència, la simple referència als seus antecedents penals no és suficient per justificar la denegació de la llibertat condicional.⁶⁰

Un tema relacionat amb la presó provisional és el de l'apropament de les persones privades de llibertat, amb sentència ferma o de forma cautelar, a centres penitenciaris propers als domicilis familiars. Si bé el CEDH no reconeix el dret a escollir una presó per al compliment de les penes, aquí podria entrar en joc el Protocol addicional n. 12, que estableix que “tot dret establert per la llei” s'ha de gaudir “sense cap discriminació, basada en particular en [...] les opinions polítiques o qualsevol altra opinió”.

Des d'aquest punt de vista, en la mesura que la proximitat de les persones privades de llibertat als seus llocs de residència forma part dels principis rectors de la Llei i el Reglament penitenciari, el cas de les persones que han estat privades de llibertat en el marc del procés i que romanen en centres penitenciaris situats a la Comunitat Autònoma de Madrid es podria interpretar com una mesura discriminatòria contrària a l'article 1 del Protocol addicional n. 12, des del moment en què sol·licitin el trasllat a presons catalanes i, en especial, a partir del moment en què no hi hagi més prova a practicar ni motius perquè estiguin a disposició immediata del jutjat instructor, en aquest cas el TS.

3.6. Imparcialitat judicial

Diverses situacions produïdes durant el curs del conflicte de Catalunya han compromès seriosament la necessària imparcialitat amb què ha d'actuar el poder judicial, que constitueix un element essencial del dret a la tutela judicial efectiva reconegut en la Constitució (art. 24.2),⁶¹ i està també explícitament reconegut com a part del dret a un procés equitatiu en CEDH (art. 6.1), imparcialitat judicial que encara és més important quan estan en marxa procediments penals d'una extrema gravetat, com ara els de sedició i rebel·lió.

La imparcialitat judicial presenta dos vessants, com han reconegut tant el TC⁶²

⁵⁹ Sentència Ambruszkiewicz contra Polònia, de 4 de maig del 2006, par. 29 i 32.

⁶⁰ Sentència Richet contra França, de 13 de febrer de 2001, par. 61 a 64.

⁶¹ Com a part del dret reconegut en l'article 24.2 CE (síntesi en STC 149/2013, de 9 de setembre).

⁶² STC 149/2013, de 9 de setembre, FJ 3.

com el TEDH. El TC ha diferenciat entre una dimensió subjectiva de la imparcialitat, per la qual els òrgans judicials no poden tenir el que el TC ha qualificat en general com relacions indegudes amb les parts; i una altra d'objectiva, per la qual el jutge o jutgessa no pot conèixer d'un assumpte amb una posició prèviament presa sobre aquest.

El TEDH, per la seva banda, també l'ha vinculat al concepte de *jutge independent*. Aquest concepte parteix de la premissa de la llibertat absoluta del jutge o jutgessa i de l'absència de subordinació a cap mena d'autoritat. Aquesta afirmació es tradueix en la prohibició de qualsevol interferència per part dels òrgans executiu i legislatiu en els procediments de nomenaments de jutges i magistrats, en la durada dels seus mandats, en la seva inamovibilitat, en la composició de les jurisdiccions i en la previsió i l'aplicació de les garanties contra pressions exteriors, que inclouen la preservació de les aparences de la seva independència.⁶³ Pel que fa al concepte de *tribunal imparcial*, aquesta noció, entesa com a perjudici o de presa de posició, conté primer una anàlisi subjectiva, per determinar la convicció i el comportament personal d'un jutge determinat en un cas concret, i seguidament una anàlisi objectiva que permeti assegurar que es donen les garanties suficients perquè el justiciable pugui excloure qualsevol dubte legítim.⁶⁴

En el primer test –el subjectiu– la imparcialitat personal del magistrat o magistrada es presumeix sempre, llevat que es demostrï el contrari.⁶⁵ Del que es tracta és que el jutge tingui la capacitat de prendre la distància necessària i que es resisteixi a caure en qualsevol influència de caràcter subjectiu. El TEDH assenyala

que la discreció que s'imposa a les autoritats que tenen la tasca i la responsabilitat de jutjar s'estén igualment a la seva relació amb la premsa, fins i tot per donar resposta a provocacions, perquè així ho volen els imperatius superiors de la justícia i la grandesa de la seva funció. En particular, “el fet de fer servir (el president o el membre del tribunal que ha de resoldre un afer) públicament expressions que puguin donar a entendre una apreciació negativa de la causa d'una de les parts és incompatible amb les exigències d'imparcialitat de tot tribunal, consagrades en l'article 6. 1 del Conveni”.⁶⁶

Doncs bé, des d'aquests diversos punts de vista s'han produït situacions que contravenen la imparcialitat judicial.

Des de la perspectiva subjectiva, això ha succeït, per exemple, en relació al mateix TC, quan, segons es va reconèixer públicament,⁶⁷ es van produir contactes directes entre els magistrats i membres del Govern de l'Estat en plena deliberació sobre l'admissió a tràmit de la impugnació del Govern de la candidatura de Carles Puigdemont a la presidència de la Generalitat, en una relació que compromet almenys l'aparença d'independència i d'imparcialitat.

Des de la perspectiva objectiva, s'ha compromès la imparcialitat judicial quan des de les més altes instàncies judicials, inclòs el president del TS, públicament s'han fet manifestacions en el sentit de considerar que és missió del poder judicial (juntament amb els altres poders de l'Estat, es diu) garantir la unitat d'Espanya,⁶⁸ de manera que obertament es pren part en contra de les posicions polítiques sostingudes per les persones que han estat

⁶³ Sentència Kleyn i altres contra Holanda, de 6 de maig de 2003, par. 190.

⁶⁴ Sentència Piersack contra Bèlgica, d'1 d'octubre de 1982, par. 30.

⁶⁵ Sentència Hauschildt contra Dinamarca, de 24 de maig de 1989, par. 47.

⁶⁶ Sentència Lavents contra Letònia, de 28 de novembre de 2002, par. 118.

⁶⁷ Notícia apareguda en aquest sentit en diversos diaris d'abast estatal, per exemple a *El País*: “El Govern va traslladar al Constitucional la gravetat de l'intent de Puigdemont” (29 de gener de 2018) https://politica.elpais.com/politica/2018/01/28/actualidad/1517164077_657245.html.

⁶⁸ Discurs del president del TS en l'acte d'obertura de l'any judicial 2017-2018: “Quan l'article 2 [de la CE] residència el fonament constitucional en la indissoluble unitat de la Nació espanyola no ho fa a manera de frontispici programàtic, sinó com a basament últim, nuclear i irreductible de tot el dret d'un estat. És, per tant, un mandat jurídic directe que correspon garantir al poder judicial juntament amb la resta dels poders de l'Estat, en definitiva, un deure per a tots nosaltres de compliment inexcusable.”

encausades en els procediments judicials oberts, i s'oblida la doctrina feta explícita pel TC sobre el caràcter no militant de la democràcia establerta en la Constitució i la legitimitat de totes les aspiracions polítiques, incloses les que suposin canvis constitucionals profunds, sempre que respectin els drets fonamentals i la seva implementació pràctica respecti la legalitat.⁶⁹ En aquesta peculiar tesi jurídica, l'article 2 CE ("La Constitució es fonamenta en la indissoluble unitat de la Nació espanyola [...]") passa a tenir primacia sobre qualsevol altra disposició de la mateixa carta magna, incloent-hi singularment l'article 1, en què, entre els "valors superiors de l'ordenament" no hi ha referència a la unitat nacional: "Espanya es constitueix en un Estat social i democràtic de Dret, que propugna com a valors superiors del seu ordenament jurídic la llibertat, la justícia, la igualtat i el pluralisme polític."

Igualment, el mateix instructor del TS, en alguna de les seves interlocutòries,⁷⁰ sembla que se sent part ofesa dels presumptes delictes que investiga, i mostra d'aquesta manera una manca d'imparcialitat que afecta la seva funció com a jutge, fins i tot com a jutge instructor.

3.7. Dret a la tutela judicial efectiva

A banda de la seva dimensió constitucional, la jornada de l'1 d'octubre va provocar un allau de denúncies penals de diferent signe en diferents jutjats d'instrucció de Catalunya (tant per presumptes lesions sofertes per l'actuació de Policia Nacional i Guàrdia Civil com per presumpta inacció dels agents del cos de la Policia de la Generalitat-Mossos d'Esquadra (PG-ME) en la seva obligació d'impedir la celebració de la consulta). El cas més notori és el del Jutjat d'Instrucció n. 7 de Barcelona, que ha acumulat 257 denúncies contra la policia per lesions. La major part d'aquests jutjats estan tramitant amb

normalitat les denúncies, però cal destacar que tres d'aquests jutjats han procedit a arxivar o sobreseure provisionalment totes o bona part de les denúncies, com ara els jutjats d'instrucció n. 5 de l'Hospitalet (5 denúncies arxivades o sobresegudes), n. 2 de Sabadell (2), n. 4 d'Amposta (97 de les 99 denúncies rebudes) i n. 1 de la Bisbal d'Empordà (4).⁷¹ En tots aquests casos es compromet el dret a la tutela judicial efectiva per denegació d'accés a la justícia.

Un cas rellevant de possible vulneració d'aquest dret està determinat per la recent reforma de la Llei orgànica del TC, que permet al màxim intèrpret de la norma fonamental imposar fortes sancions econòmiques i institucionals, sense les necessàries garanties processals. Tal com s'assenyalava en l'*Informe sobre regressions de drets al Regne d'Espanya*, la Comissió de Venècia va desaconsellar al seu dia que l'executiu central carregués sobre el TC aquesta responsabilitat. La Comissió de Venècia manifesta expressament que "l'atribució de responsabilitat total i directa de l'execució de les seves sentències al mateix tribunal s'hauria de reconsiderar, a fi de promoure la percepció del tribunal com un àrbitre neutre, com ara el jutge de les lleis". De fet, assenyala que en dret comparat la fórmula vigent al Regne d'Espanya és l'excepció, ja que, per norma general, aquesta tasca s'atribueix a un altre poder estatal.

Un recent informe liderat per l'expresident del TEDH, Jean Paul Costa, es fa ressò de l'opinió de la Comissió de Venècia i destaca la manca de claredat de les disposicions relatives a sancions per incompliment i el fet que, malgrat que el TC ha establert que aquestes sancions no tenen caràcter punitiu (Sentència del TC 185/2016), són tan severes que s'han de considerar equivalents a la sanció penal i, d'acord amb la jurisprudència del TEDH, han de gaudir de les garanties de l'article 6 del CEDH.⁷²

⁶⁹ STC 42/2014, de 25 de març (FJ 4.c), amb citació expressa d'altres sentències anteriors.

⁷⁰ Significadament, la ITS de 12 d'abril de 2018, per la qual es denega la petició de llibertat de Jordi Sánchez per poder acudir a la sessió d'investidura a la presidència de la Generalitat.

⁷¹ Aquestes dades, actualitzades per darrer cop el 24 de gener de 2018, es poden consultar en el web del Consell General del Poder Judicial: <http://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Poder-Judicial/Noticias-Judiciales/Diligencias-previas-abiertas-en-los-juzgados-de-Cataluna-a-24-de-enero>.

⁷² Jean-Paul Costa - Françoise Tulkens - Wolfgang Kaleck - Jessica Simor: *Catalonia Human Rights Review. Judicial controls in the context of the 1 October referendum*, p. 40-45. Es pot trobar a: <https://www.elnacional.cat/uploads/s1/38/83/74/3/final-opinion.pdf>

Els riscos a què feia referència la Comissió de Venècia en el seu informe sobre la reforma de la LOTC s'han fet realitat amb la imposició de multes de quanties desorbitades (fins a 12.000 euros diaris) per part del TC als membres de la Sindicatura Electoral per presumpta desobediència a les resolucions tendents a evitar la celebració del referèndum. El Síndic entén que aquestes multes poden representar una vulneració de l'article 6 CEDH, en especial pel que fa al principi de contradicció. Aquest caràcter punitiu no depèn de la denominació legal o de la classe de procés que les vehicula, sinó del seu caràcter materialment aflictu. La prova rau en el fet que es fonamenta l'import de la multa en la gravetat de la presumpta infracció i del nivell d'autoritat dels sancionats (vegeu la interlocutòria ATC-P de 21-9-2017). Així passa, per exemple, en el cas de les multes coercitives imposades per l'Administració, que, com actes administratius, han de seguir el procediment establert i poden ser revisades en via jurisdiccional (o també pels mateixos tribunals), i també poden ser revisades en via jurisdiccional. En canvi, les multes coercitives imposades pel TC s'imposen:

- *Inaudita parte*: poden ser imposades d'ofici o a instància del Govern, sense ni escoltar les persones afectades. L'informe que preveu que se'ls demani és per informar sobre el compliment de la resolució del TC per la qual han estat requerides (art. 92.4 LOTC) i, per tant, no compleix les condicions mínimes d'una audiència prèvia. Però, a més, les multes poden ser imposades en alguns casos sense ni tan sols haver emès aquest informe (art. 92.5 LOTC). Això darrer és el que ha succeït respecte d'algunes de les persones a les quals s'ha imposat aquestes multes per mitjà de les interlocutòries esmentades.
- Sense possibilitat de revisió judicial posterior, ja que les resolucions del TC no poden ser objecte de recurs. Fins i tot en cas que s'admetés un recurs de súplica (que tampoc no està previst expressament), aquest naturalment no es podria considerar

un recurs que permetés revisar judicialment l'acte impugnat, atesa la contaminació de tot l'òrgan si la multa l'ha imposat el ple (com és el cas). El fet que es pugui considerar que en alguns casos les multes no tenen caràcter sancionador o punitiu no significa que estiguin exemptes de revisió judicial. I més encara si s'han imposat sense seguir cap procediment en el qual les persones afectades hagin pogut exercir el seu dret de defensa i ni tan sols hagin estat escoltades.

- A més, la petició d'informe sobre el compliment de les resolucions del TC pot, en si mateixa, vulnerar el dret de defensa si s'han obert paral·lelament diligències penals, com és en aquest cas que ens ocupa, perquè llavors s'estaria obligant a declarar amb eventual perjudici propi, la qual cosa constitueix directament una vulneració dels drets reconeguts en l'article 24 CE (no declarar contra un mateix).⁷³

3.8. Llibertat d'expressió, reunió i manifestació

En l'informe del mes d'abril de 2017, el Síndic va tractar abastament el marc constitucional i europeu de la llibertat d'expressió. En aquell informe s'assenyalava, entre altres coses, "la llibertat d'expressió constitueix un dels pilars fonamentals d'una societat democràtica, les restriccions previstes en l'article 10.2 del Conveni europeu s'han de justificar únicament en situacions que presenten una gravetat particular. Per poder justificar aquestes restriccions de conformitat amb el Conveni europeu, ha de ser imperatiu establir que les informacions o idees causa són susceptibles de comportar un risc o dany real i seriós –i no simplement hipotètic– per a 'la protecció de la reputació o els drets aliens, la seguretat nacional, la divulgació d'informacions confidencials o l'autoritat i imparcialitat del poder judicial'. Cal que es tracti d'una gravetat objectiva i no merament subjectiva decidida des d'instàncies governamentals o judicials".⁷⁴

⁷³ Informe-síntesi de les actuacions del Síndic de Greuges al voltant de l'1 d'octubre, novembre 2017, p. 12

⁷⁴ Informe Retrocessos en matèria de drets humans a Espanya: llibertat d'expressió dels càrrecs electes i separació de poders, abril 2017, p. 7.

Les restriccions injustificades a la llibertat d'expressió i reunió que Amnistia Internacional denunciava en el seu informe anual corresponent a 2016/2017 s'acaben de reiterar enguany:

“Algunas autoridades restringieron de manera desproporcionada el derecho a la libertad de expresión y reunión pacífica tras la decisión de suspender cautelarmente la ley del referéndum catalán adoptada por el TC el 7 de septiembre.”⁷⁵

Aquestes excessives limitacions no són privatives del procés català, però tenen una clara incidència en aquest context. En tots aquests casos, resulta criticable que cap decisió no contingui una anàlisi de proporcionalitat entre la restricció a la llibertat d'expressió i els (legítims) objectius en què aquesta limitació es podria emparar; és a dir, que s'adoptin restriccions a la llibertat d'expressió sense valorar si són realment necessàries i amb quin abast.

Potser una de les potencials transgressions més greus a la llibertat d'expressió i manifestació es troba en la investigació policial i judicial dels fets que s'imputen a totes les persones investigades. Així, la Fiscalia i la instrucció engloben dins del delictes de rebel·lió (que inclou la violència com a element típic) les manifestacions de l'11 de setembre celebrades pacíficament en els darrers anys; o de forma igualment preocupant, al·lusions a eventuais i futures mobilitzacions populars, que en cap cas es pot presumir que hagin de resultar

violentes.⁷⁶ Aquestes asseveracions⁷⁷ es podrien interpretar com una criminalització de la llibertat d'expressió i de manifestació, que són drets de participació política imprescindibles en un estat democràtic.

Un altre cas de vulneració de la llibertat d'expressió és la requisita de samarretes, bufandes i altres peces de roba de color groc (a banda de pancartes i samarretes amb missatges polítics com “llibertat”) en la final de la Copa del Rei de Futbol, celebrada a Madrid el dia 21 d'abril de 2018. A més, la policia va filmar i fotografiar abans del partit l'afició asseguda a les grades designades per a l'afició blaugrana, aparentment per recollir el moment en què es produïa la xiulada a l'himne nacional espanyol.⁷⁸

També és símptoma d'una llibertat d'expressió amenaçada, quan no directament vulnerada, el fet que la fiscalia denunciï per delictes d'odi, i alguns tribunals obrin procediments penals, amb relació a determinades actuacions i expressions de persones que han manifestat la seva protesta o rebuig per l'actuació policial de l'1 d'octubre, quan sota cap concepte raonable es pot entendre que els cossos o les forces de seguretat d'un estat es puguin considerar un grup vulnerable susceptible de ser víctima d'un delictes d'aquesta naturalesa.

Amb relació a aquestes qüestions, el TEDH, reiterant una jurisprudència anterior,⁷⁹ ha assenyalat recentment⁸⁰ que l'abast de la

⁷⁵ Informe 2017/2018 Amnistia Internacional, p. 188. L'Informe-síntesi de l'1 d'octubre recull algunes d'aquestes prohibicions administratives i jurisdiccionals.

⁷⁶ Comunicat del Síndic de Greuges de 5 de desembre de 2017.

⁷⁷ El jutge instructor assumeix acríticament els atestats de la Guàrdia Civil i diu, entre d'altres, coses com ara: “[...] a la mobilització popular o ciutadana com a mitjà intimidatori i violent per aconseguir la finalitat secessionista. L'actitud d'oberta oposició contra l'ordre legal i constitucional d'una multitud de persones mobilitzades creaven una força intimidatòria suficient per impedir, per si sola, a les forces de l'ordre establert d'actuar o dissuadir-los-en davant el perill que aquest moviment insurrecte de la multitud pogués degenerar en oberta violència, com així va ocórrer en alguns episodis relatats, en què els agents de l'autoritat es van haver de replegar per evitar aquestes conseqüències no desitjades”

⁷⁸ La Llei 19/2007, contra la violència, el racisme, la xenofòbia i la intolerància a l'esport, defineix com a actes violents o que inciten la violència l'exhibició de “de pancartes, símbols, emblemes o llegendes que, pel seu contingut o per les circumstàncies en què s'exhibeixin o s'utilitzin d'alguna forma incitin o ajudin a la realització de comportaments violents o terroristes, els fomentin o constitueixin un acte de menyspreu manifest a les persones participants en l'espectacle esportiu”. També es prohibeix “l'entonació de cànctics que incitin a la violència, al terrorisme o a l'agressió en els recintes esportius [...]”. El Síndic ha demanat al Defensor del Poble que investigui aquestes requisites i filmacions, per veure si els fets succeïts encaixen en aquestes previsions legals o, més aviat, constitueixen vulneracions de la llibertat d'expressió.

⁷⁹ Sentència Castells contra Espanya, de 23 d'abril de 1992, par. 46.

crítica a les autoritats polítiques ha de ser més ampli que l'adreçat a particulars, i ha alertat sobre una utilització impròpia dels delictes d'odi. En aquest sentit, les autoritats polítiques s'exposen, de manera inevitable i conscient, que els seus actes i comportaments siguin controlats tant per periodistes com per la ciutadania, i consegüentment, han de mostrar més tolerància, sobretot quan el mateix Govern fa declaracions públiques que poden ser sotmeses a la crítica.⁸¹

En tot cas, resulten altament preocupants la finalitat i els efectes intimidatoris i dissuasius per al futur exercici de la llibertat d'expressió i dels drets de reunió i manifestació que es deriven d'aquestes acusacions abusives de delictes d'odi i de les restriccions injustificables dels drets de reunió i manifestació.

Així mateix, el Síndic rebutja l'ús de l'insult, el menyspreu i les desqualificacions col·lectives com les que fan servir alguns càrrecs institucionals i dirigents de partits polítics de diferent signe. Aquestes expressions són un obstacle al diàleg social, polític i institucional, a banda de resultar ofensives per a amplis sectors de la societat. Ara bé, això tampoc no es pot confondre amb el delictes de discurs d'odi, com s'ha argumentat més amunt, ni es pot banalitzar –amb la crítica a aquestes expressions– fenòmens greument lesius per als drets fonamentals com ara el racisme o la xenofòbia.

És en aquest mateix sentit que les actuacions sobre el sistema educatiu de Catalunya s'haurien de circumscriure a la comunitat educativa i fugir de la temptació

irresponsable del tractament partidista i electoralista.

3.9. Llibertat d'informació

El 12 de setembre el TSJC va notificar a diverses persones, incloent-hi als responsables dels mitjans de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA-TV3 i Catalunya Ràdio) l'acord del ple del TC de suspensió de la Llei 19/2017, en què també es prohibia “informar sobre qualsevol acord o actuació que permetés la preparació i/o celebració del referèndum d'autodeterminació a Catalunya” i advertia de possibles conseqüències penals en cas de desobeir.⁸² D'altra banda, el mes de febrer de 2018 es va saber que la Guàrdia Civil considerava l'empresari periodístic Jaume Roures com a membre del “comitè executiu” del “procés” i un element capital per a la difusió del missatge independentista.⁸³

Segons el TEDH, la llibertat d'informació té un doble sentit, d'anada i de tornada, els uns tenen dret a comunicar informacions i idees al mateix temps que d'altres el tenen a rebre-les. Han de ser matèries que mereixin ser considerades d'interès públic i general, que no vol pas dir necessàriament d'interès polític. És evident que la possibilitat de comunicar informacions i idees i de criticar les institucions públiques amb total llibertat revesteix d'una importància capital per a la vida política i democràtica d'un país. El TEDH ha afirmat: “Si bé la premsa no ha de traspassar els límits fixats amb vista a la protecció de la reputació d'altri, li correspon, no obstant això, comunicar informacions i idees sobre

⁸⁰ En la recent Sentència Stern Taulats i Roura Capellera contra Espanya, de 13 de març de 2018, el TEDH afirma que cremar fotos del rei d'Espanya és una manifestació de crítica política protegida per la llibertat d'expressió i que incloure aquest acte dins del discurs d'odi posaria en risc el pluralisme, la tolerància i l'esperit d'obertura sense el qual no hi ha societat democràtica.

⁸¹ Sentència Oberschlick contra Àustria (1), de 23 de maig de 1991, par. 59.

⁸² Informe-síntesi de l'1-octubre, p. 7.

⁸³ Notícia apareguda, entre altres mitjans, a <http://www.ccma.cat/324/la-guardia-civil-situa-jaume-roures-en-el-comite-executiu-del-proces-sobiranista/noticia/2838026/>

⁸⁴ Sentència Ligens contra Àustria, de 8 de juliol de 1986, par. 41.

⁸⁵ Sentència Leander contra Suècia, de 26 de març de 1987, par. 74.

⁸⁶ Sentència Autronic AG contra Suïssa, de 22 de maig de 1990, par. 47.

les qüestions debatudes en l'arena política, com també sobre les que afecten altres sectors d'interès públic. A la seva funció de difondre-les, s'hi afegeix el dret del públic a rebre-les”.⁸⁴

El dret a rebre informacions inclou el dret de buscar-les i el de recollir-les prop de totes les fonts lícites disponibles i disposades a comunicar-les. Per tant, les autoritats no poden privar ningú de rebre les informacions

que d'altres consenten a facilitar.⁸⁵ L'article 10 abasta “no solament el contingut de les informacions, sinó també els mitjans de transmissió o de captació, per tal com qualsevol restricció imposada a aquests mitjans interfereix en el dret de comunicar les informacions”.⁸⁶ Així, d'una manera general, s'hi han d'entendre incloses, endemés de la premsa, la ràdio, la televisió, el cinema i els enregistraments en vídeo, i totes les comunicacions per internet.

⁸⁴ Sentència Ligens contra Àustria, de 8 de juliol de 1986, par. 41.

⁸⁵ Sentència Leander contra Suècia, de 26 de març de 1987, par. 74.

⁸⁶ Sentència Autronic AG contra Suïssa, de 22 de maig de 1990, par. 47.

4. CONCLUSIONS I RECOMANACIONS

Des de la perspectiva estrictament jurídica, que és la pròpia d'aquest informe, la contravenció de normes de rang constitucional i estatutari per part de les institucions catalanes, en particular a partir del mes de setembre de 2017, es podia respondre, tal com efectivament va succeir, mitjançant la utilització de diversos instruments jurídics de caràcter ordinari de què disposa l'Estat, especialment davant el TC.

En canvi, la reacció dels tres poders de l'Estat s'ha caracteritzat pel recurs a mesures excepcionals com ara l'aplicació de l'article 155 CE (interpretat, a més, de manera extensiva) i l'aplicació forçada del dret penal, més enllà de la desobediència al TC, que ha estat explícita i palmària. Les mesures adoptades en aquest marc han afectat de manera significativa drets fonamentals i principis constitucionals, que han patit restriccions mancades de previsió legal, finalitat legítima i proporcionalitat. Totes aquestes afectacions han estat examinades en aquest informe i es pot concloure que les més destacables són les que fan referència als drets i els principis de llibertat personal, participació política, llibertat d'expressió i drets de reunió i manifestació, principi de legalitat penal i tutela judicial efectiva.

En efecte, la restricció a la llibertat personal de diversos dirigents polítics i socials per la via d'un ús abusiu i desproporcionat de la mesura cautelar de privació de llibertat constitueix potser la vulneració més flagrant de drets fonamentals en el context dels fets que s'han explicat en aquest informe.

Així mateix, la dissolució per mitjà d'article 155 CE del Parlament i la destitució de més de 250 alts càrrecs del Govern, incloent-hi el president de la Generalitat i tot el consell executiu, afecten de manera directa el dret de participació política que reconeix l'article 23 de la Constitució, en un doble sentit: d'una banda, resulta afectat el dret dels càrrecs públics destituïts i el dels representants fets cessar per la dissolució anticipada del Parlament; i, d'altra banda, també resulta afectat el dret de participació política de la ciutadania, en general, en la mesura que els representants que han

elegit no han pogut exercir la seva funció pel temps pel qual van ser elegits.

El dret de participació política de l'article 23 CE també es veu afectat pels actes que, després de les eleccions celebrades el dia 21 de desembre de 2017, impedeixen sense base legal que persones que han estat elegides i que estan en possessió dels seus drets polítics puguin ser candidates a la presidència de la Generalitat, en el procés d'investidura que ha de servir per formar un nou govern.

També la llibertat d'expressió i els drets de reunió i manifestació estan patint un retrocés del qual no només la institució del Síndic de Greuges s'ha fet ressò. Aquestes regressions no se circumscriuen a les expressions o manifestacions de caràcter independentista a Catalunya, sinó que tenen un abast més ampli i s'estan aplicant a diferents formes de protesta i dissidència.

En el marc dels processos penals que se segueixen en diferents instàncies jurisdiccionals per causes derivades de la consulta de l'1 d'octubre i la declaració del 27 d'octubre les possibles afectacions a drets fonamentals resulten molt preocupants. Un dels més notables és el que fa referència al principi de legalitat penal, quan es formulen acusacions desproporcionades, basades en uns fets manifestament distorsionats, sense la indestruïble previsió legal típica. Aquesta vulneració del principi de legalitat penal en la instrucció de delictes com ara rebel·lió, sedició, terrorisme o organització criminal, entre d'altres, sembla buscar càstigs exemplaritzants i un efecte dissuasiu de determinades posicions polítiques en el futur.

Així mateix, des del punt de vista processal, també són greus les possibles vulneracions dels drets fonamentals al jutge predeterminat per la llei, del dret a la tutela judicial efectiva i del dret defensa, i també les manifestacions públiques que s'han produït al llarg dels darrers temps i que posen en qüestió la necessària imparcialitat judicial.

Finalment, en diverses ocasions durant el període sobre el qual tracta l'informe, i en especial durant la jornada del primer

d'octubre de 2017, la Guàrdia Civil i el Cos Nacional de Policia van actuar d'una manera que es podria considerar desproporcionada, i van provocar un dany superior al mal que suposadament volien evitar, amb intervencions davant de persones amb actitud pacífica que no van respectar els principis de congruència, oportunitat i proporcionalitat inscrits en les lleis que regulen l'actuació dels cossos i les forces de seguretat.

En aquest sentit, va revestir d'una especial gravetat que les forces i els cossos de Seguretat de l'Estat utilitzessin durant la jornada del primer d'octubre pilotes de goma, que van provocar algun ferit greu. El Parlament de Catalunya va establir la prohibició total d'aquests projectils a partir del 30 d'abril de 2014, a proposta de la Comissió d'Estudi dels Models de Seguretat i Ordre Públic i de l'Ús de Materials Antiavalots en Esdeveniments de Masses. Per aquest motiu, el Síndic considera que la prohibició esmentada ha de ser respectada per tots els cossos de seguretat que actuïn a Catalunya.

En aquest context, **el Síndic fa les recomanacions següents:**

Primera. L'alliberament immediat de les persones encausades pels delictes de rebel·lió i sedició que es troben en presó provisional mentre no se celebri un judici amb plenes garanties i hi hagi sentència ferma.

Segona. Ens trobem davant de problemàtiques històriques i de caràcter eminentment polític que tenen afectacions sobre drets fonamentals. Cal, doncs, l'inici d'un diàleg constructiu per aconseguir una solució política al conflicte. Aquest diàleg no s'ha de cenyir només a l'àmbit polític i institucional, sinó que ha de tenir lloc,

ahora, entre les societats civils de Catalunya i la resta de l'Estat, d'una banda, i entre els actors de totes les sensibilitats polítiques i socials de Catalunya, de l'altra.

Tercera. En l'actual context d'erosió de drets, que no és privatiu del nostre entorn immediat, cal enfortir les garanties democràtiques que assegurin l'exercici dels drets i les llibertats fonamentals, com ara la llibertat d'expressió, de reunió i de manifestació.

Quarta. Els possibles il·límits que s'hagin comès (com una eventual desobediència al Tribunal Constitucional) s'han de fer front en el marc de l'estricta principi de legalitat penal, previst constitucionalment.

Cinquena. Davant la desproporció del tractament penal d'aquestes qüestions, cal recomanar la recuperació, per part del fiscal general de l'Estat i el conjunt d'institucions que formen el poder judicial, dels principis democràtics de mínima intervenció penal i proporcionalitat en l'aplicació taxativa del Codi penal pel que fa a la descripció d'eventuals fets punibles vinculats al conflicte polític a Catalunya.

Sisena. La dilucidació, com demanen els organismes internacionals (Consell d'Europa i Nacions Unides), de les responsabilitats per la violència emprada el dia 1 d'octubre. En aquest sentit, cal reclamar el respecte escrupolós del principi de proporcionalitat per part dels cossos i les forces de seguretat quan hagin d'intervenir en mobilitzacions ciutadanes i, en especial, la necessitat de respectar la prohibició d'utilitzar pilotes de goma.

Setena. El restabliment complet de l'autogovern de Catalunya, sense intervenció en la gestió ni en les finances.

SÍNDIC

EL DEFENSOR
DE LES
PERSONES

Síndic de Greuges de Catalunya
Passeig Lluís Companys, 7
08003 Barcelona
Tel 933 018 075 Fax 933 013 187
sindic@sindic.cat
www.sindic.cat

